

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ

Jan Ludvík

**Vývoj amerických strategií národní
bezpečnosti po skončení studené války**

Bakalářská práce

Praha 2007

Autor práce: **Jan Ludvík**

Vedoucí práce: **Mgr. Kryštof Kozák**

Oponent práce: Mgr. Petr Anděl

Datum obhajoby: 18. června 2007

Hodnocení: výborně

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 11.května 2007

Jan Ludvík

Obsah

ÚVOD.....	4
ANALÝZA LITERATURY	6
VZTAH K RUSKU	9
HLAVNÍ SPOJENCI USA PODLE STRATEGIÍ NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI.....	13
PODPORA DEMOKRACIE A TRŽNÍ EKONOMIKY	17
<i>Podpora demokracie a tržní ekonomiky v doktrínách Billa Clintona.....</i>	<i>18</i>
<i>Bushova administrativa - národní bezpečnostní strategie 2002 a 2006.....</i>	<i>21</i>
PROLIFERACE ZBRANÍ HROMADNÉHO NIČENÍ	24
<i>Problematika proliferaace v jednotlivých doktrínách Williama Jeffersona Clintona</i>	<i>25</i>
<i>Národní bezpečnostní strategie 2002 a 2006.....</i>	<i>27</i>
TERORISMUS	30
<i>Začátek 90.let.....</i>	<i>30</i>
<i>Národní bezpečnostní strategie zapojení a rozšíření.....</i>	<i>31</i>
<i>Národní bezpečnostní strategie pro nové století.....</i>	<i>31</i>
<i>Po 11.září 2001.....</i>	<i>33</i>
<i>Shrnutí vývoje v otázce boje s terorismem.....</i>	<i>35</i>
STRATEGIE NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI - STRUKTURA, STYL A FORMÁLNÍ ZNAKY	36
ZÁVĚR	39
SUMMARY	41
POUŽITÁ LITERATURA:.....	42

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

Úvod

Vymezení tématu, cílů práce a předběžných tezí

Následující práce se bude zabývat analýzou vývoje národních bezpečnostních strategií Spojených států amerických v období od skončení studené války do roku 2006, kdy vláda prezidenta George W. Bushe vydala svoji druhou národní bezpečnostní strategii.

Práce se bude primárně věnovat vývoji doktrinálního chápání bezpečnostní politiky, tak jak je nastíněna v jednotlivých národních bezpečnostních strategiích. Vzhledem k omezenému rozsahu práce se nebudu moci detailně zabývat praktickou realizací nastíněných otázek. Přesto se však domnívám, že bude nutné uvést alespoň vybrané nejdůležitější body, kdy byly předpoklady dané národními bezpečnostními strategiemi realizovány v praxi a to jak s ohledem na soulad této realizace s odpovídajícím doktrinálním předpokladem, tak v případě, kdy se naopak národní bezpečnostní strategie od praxe diametrálně odlišovala.

V úvodu této práce krátce vysvětlím, jakým dokumentem vlastně jsou strategie národní bezpečnosti. Dále stručně zasadím zkoumanou problematiku do širšího kontextu. Nicméně vzhledem k tomu, že bezpečnostní a zahraniční politika USA v devadesátých letech a na počátku jednadvacátého století, která tvoří rámec této práce, je problematikou odborné veřejnosti dobře známou, nebudu tomuto problému věnovat nijak široký prostor.¹

Cílem této práce je pokusit se na základě analýzy jednotlivých národních bezpečnostních strategií USA nalézt vývojové trendy amerického chápání národní bezpečnosti. Mimo jiné se budu věnovat tomu, jak kontinuálně se vyvíjel doktrinální

---

¹ více k bezpečnostní problematice v daném období viz. např.: SUCHÝ Petr, KUCHYŇKOVÁ Petra, ROJČÍK Ondřej, VILÍMEK Petr: *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století*, KISSINGER Henry: *Potřebuje Amerika zahraniční politiku? Cesta k diplomacii pro 21. století*, GORDON Philips H., SHAPIRO Jeremy: *Allies at War. America, Europe and the Crisis over Iraq*,

koncept bezpečnostní politiky daný v hlavním veřejném dokumentu, který americká vláda k otázkám národní bezpečnosti předkládá. Pokusím se zjistit jak velkou diskontinuitu v národních bezpečnostních strategiích USA vyvolává nástup nového prezidenta do úřadu, případně hlavní politické změny ve světě, především s ohledem na události 11. září a boj proti terorismu.

Mou předběžnou tezí je, že americká bezpečnostní teorie se vyvíjela konzistentněji, než se obecně předpokládá. Ani teroristické útoky z 11. září 2001 nepřinesly v doktrínální rovině (nikoliv v praktické realizaci) tak zásadní změnu, přestože Národní bezpečnostní strategie z roku 2002 bývá za takovou změnu někdy považována.² Pokusím se dokázat, že fenomény, které jsou často spojovány s novou bezpečnostní politikou prezidenta George W. Bushe, jako *preemptivní akce*, *vývoz demokracie* a *unilateralita* se v amerických bezpečnostních strategiích vyskytovaly i v předchozích obdobích.³

---

² Např. KHOL Radek: Národní bezpečnostní strategie USA, Mezinárodní vztahy 1/2005

³ Jako obecné chápání považuji to, že teroristické útoky ze září 2001 znamenaly pro americkou bezpečnostní politiku naprostý zlom. Tento zlom vedl k nutnosti přehodnotit většinu předchozích postupů a prostředků v bezpečnostní politice. 11. září je podle mého názoru obecně chápáno jako významný bod diskontinuity v bezpečnostních politikách.

Analýza literatury

Problematika bezpečnosti a americké bezpečnostní politiky patří dnes mezi nejčastěji diskutovaná témata. Tomu odpovídá i penzum literatury, které se otázkám spojeným s touto problematikou věnuje. Značné množství literatury je rovněž k dispozici v českém jazyce. Jedná se jednak o publikace českých autorů, případně o přeložené práce zahraniční, především anglosaské.

Z českých publikací jsem pro účely této práce využil především několik prací autorů spojených s Masarykovou univerzitou v Brně. Práce Petra Suchého, Petry Kuchyňkové, Ondřeje Rojčíka a Petra Vilímka *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století* stručně a výstižně postihuje rámeček, ve kterém vývoj amerických bezpečnostních strategií probíhal. Pro účely této práce byla přínosná především kapitola z pera Petra Vilímka věnovaná vývoji americké obrané politiky v devadesátých letech dvacátého století.

Jiný pohled na americkou zahraniční politiku přinesl ve své práci *Hodina impéria: Zdroje současné zahraniční politiky USA* Pavel Barša. Barša se věnuje především ideologickým základům americké zahraniční a bezpečnostní politiky. Poměrně obsáhle diskutuje například dualitu amerického pohledu na zahraniční politiku danou rozporem mezi „Rooseveltovým“ a „Wilsonovým“ pohledem na zahraniční politiku.

Třetí významnou prací spojenou s Masarykovou univerzitou v Brně a rovněž s brněnskou Univerzitou obrany pro mě byl sborník *Česká bezpečnostní terminologie* editovaný Petrem Zemanem. Jednotliví autoři ve sborníku vysvětlili a analyzovali hlavní českou terminologii v oblasti bezpečnostních studií. Částečně sjednotili do té doby poměrně volné používání termínů a stanovili základní úzus pro překlad termínů z hlavních světových jazyků.

Klíčová pro vznik této práce však byla literatura cizojazyčná, především americká a to jak přeložená do češtiny, tak originální. Nad obecnými otázkami americké zahraniční a bezpečnostní politiky se ve své práci *Potřebuje Amerika zahraniční politiku zamýšlí* Henry Kissinger. Kissinger mimo jiné kritizuje Clintonovu politiku za to, že se neřídí dlouhodobou strategií, ale spíše ad hoc reaguje na vzniklé problémy. V části věnované teoretickým východiskům americké zahraniční politiky diskutuje rovněž

Kissinger rozpor mezi „Wilsonem a Rooseveltem“, přičemž Kissinger se přiklání spíše na stranu realisty Roosevelta.⁴

Podobně jako Kissinger je realistou v mezinárodních vztazích i Zbignew Brzezinski od kterého jsem čerpal především z dvojice prací. První z nich je kniha Velká šachovnice a druhou The Choice: Global Dominance or Global Leadership, přičemž The Choice v zásadě navazuje na Velkou šachovnici, aktualizuje v ní nastíněné předpoklady, a především značně kritizuje bezpečnostní politiku současného prezidenta USA George W. Bushe a jeho „novou“ strategii národní bezpečnosti.

Ještě tvrdší kritiky se národní bezpečnostní strategii z roku 2002 dostalo od významného levicového intelektuála Noama Chomského v jeho knize Hegemonie nebo přežití: americké tažení za globální nadvládu. Chomsky ve své zdrcující kritice nazývá národní bezpečnostní strategii 2002 „Velkou imperiální strategií“. Nicméně jeho práce postrádá některé důležité prvky. Pokud Chomsky cituje některé další práce na podporu svých tezí, využívá často jiné své práce a obecně se vůči americké bezpečnostní politice staví značně ideologicky a předpojatě.

Velice přínosnou pro utřídění amerických předpokladů, ze kterých americká politika vycházela na počátku devadesátých let, je práce U.S. Intervention Policy for the Post.Cold War World: New Challenges and New Responses od Arnolda Kantera a Lintona F. Brookse.

Nejdůležitější pro vznik této práce však byla samotná jednotlivá vydání strategií národní bezpečnosti Spojených států. Národní bezpečnostní strategie Spojených států amerických je dokumentem, který by měla pravidelně předkládat každá americká administrativa na základě Goldwater-Nicholsova zákona z roku 1986. Tento zákon také přinesl čtvrtou velkou reorganizaci ministerstva obrany po roce 1945. Cílem bylo zefektivnit kontrolu kongresu nad bezpečnostní politikou a zároveň formulovat střednědobé a dlouhodobé cíle americké bezpečnostní politiky.

Při jejich analýze musíme reflektovat, že se jedná o primární zdroj. Autorem těchto oficiálních dokumentů je americká administrativa, především pak National Security Council (Národní bezpečnostní rada). Administrativa ve svých strategiích přirozeně reflektuje aktuální politickou situaci a bere ohledy na to, že je dnes bezprostředně předložen veřejnosti. V šesté kapitole byl mimo jiné diskutován rozsah jednotlivých strategií. Můžeme si všimnout, že rozsah strategií ve volebním roce je větší

---

⁴ KISSINGER Henry: Potřebuje Amerika zahraniční politiku? s. 196 - 204

než rozsah v roce předchozím. Roky bez voleb využila často administrativa k vypracování modifikované strategie - například v roce 1997 nahradila národní bezpečnostní strategii zapojení a rozšíření národní bezpečnostní strategie pro globální věk. Zatímco vydání z roku 1996 mělo rozsah zhruba třicet tisíc slov, následující strategie „vystačila“ s dvaceti tisíci. Domnívám se, že důvod byl ten, že ve volebním roce nechtěli autoři vypouštět ze strategií žádné podstatné části, aby takováto vypuštěná část nebyla považována za důkaz neúspěchu v dané oblasti bezpečnostní politiky. Rozsah doktrín ve volebním roce také zvětšovalo obsáhlé vyjmenovávání úspěchů administrativy v předcházejícím období. Úspěchy z předchozího období však měly pro stanovení dlouhodobé americké strategie jen malý přínos a tak byly v nevolebním roce z větší části vypouštěny, aby byly v příštím volebním roce „nahrazeny“ novými.

Podobně mohla americká administrativa využívat veřejnosti svých doktrín k varování potenciálních oponentů, že se svým chováním stali pro Spojené státy bezpečnostní hrozbou, což samo o sobě mohlo pomoci k zmírnění daného problému. V opačném případě pak americké administrativy mohly využít strategie k ubezpečení svých spojenců o setrvávající americké podpoře, případně některé spojence přímo vyzvednout, tak jako to učinila Bushova administrativa ve strategii z roku 2006, když ocenila zvláštní vztahy mezi USA a Spojeným královstvím.⁵

---

⁵ NSSUSA březen 2006, s. 39

Vztah k Rusku

Konec studené války se musel projevit i ve změněném americkém doktrinálním chápání Ruska. Pro účely této práce budu za konec studené války považovat změny proběhnuvší na přelomu let 1989 a 1990 ve státech sovětského bloku, nikoliv až samotný rozpad Sovětského svazu. Stejně tak totiž tyto změny chápe i americká strategie národní bezpečnosti ze srpna 1991. Konec sovětské dominance ve východní Evropě znamená podle NSSUSA 1991, že hlavní otázka studené války byla vyřešena.⁶

Na druhou stranu se americká bezpečnostní strategie prezidenta George Herberta Bushe z roku 1991 musela stále nějak vypořádat s geopolitickou realitou existence Sovětského svazu. NSSUSA 1991 sice nepředpokládala, že by vývoj SSSR mohl směřovat k tomu, aby se opět stal supervelmocenským protivníkem USA,⁷ na druhou stranu však počítala se setrváním Sovětského svazu jako vojenské supervelmoci.⁸ Administrativa George H. Bushe si byla vědoma reality toho, že Sovětský svaz zůstával „jediným státem disponujícím vojenskou silou schopnou zničit Spojené státy jediným útokem“, neboť i po implementaci ustanovení smlouvy START by SSSR stále disponoval 6000 strategickými jadernými zbraněmi. USA také ve své doktríně reflektovaly, že i po redukcích v předchozích obdobích zůstávalo v armádě SSSR asi tři miliony vojáků,⁹ za pozitivní v této oblasti bylo považováno uzavření dohody CFE o konvenčních silách v Evropě. (*Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*)¹⁰

Nastíněná fakta nám ukazují, že přes pozitivní změny ve vzájemných vztazích chápala NSSUSA 1991 Sovětský svaz jako potencinálně nejvýznamnější intencionální mezinárodní hrozbu bezpečnosti USA,¹¹ a to především s ohledem na možný rozsah způsobených škod v případě válečného konfliktu. Z toho také vyplývá, že hlavní doktrínou

---

⁶ NSSUSA srpen 1991, I. The Foundation of National Strategy: Interests and Goals, (s. 1), vzhledem k tomu, že starší vydání amerických bezpečnostních strategií nejsou autorovi fyzicky k dispozici a ani se mu nepodařilo získat jejich elektronickou verzi v uzavřeném formátu, který by umožnil přesné citace na danou stranu konkrétního dokumentu, bude u těchto strategií odkazováno na příslušnou podkapitulu dané strategie. Údaj o stránkování pak je uveden pouze orientačně a platí po převedení dané strategie do programu Microsoft Word při zachování formátu zdrojového dokumentu (viz použitá literatura). Proto budou u těchto dokumentů v poznámkovém aparátu uváděna čísla stránek v závorce.

⁷ tamtéž

⁸ NSSUSA srpen 1991, II. Trends in the World Today: New Opportunities and Concerns, (s. 6)

⁹ NSSUSA srpen 1991, I. The Foundation of National Strategy: Interests and Goals, (s. 1)

¹⁰ Dohoda o omezení počtu konvenčních zbraní v Evropě (Treaty on Conventional Armád Forces in Europe) obvykle označovaná jako CFE byla uzavřena 19. listopadu 1990 zástupci 22 členů NATO a Varšavské smlouvy a omezovala počet konvenčních zbraní v Evropě včetně evropské části Ruska na 40 000 tanků, 40 000 děl, 60 000 obrněných vozidel, 13 600 letadel a 4000 útočných helikoptér. Text smlouvy je k dispozici elektronicky na stránkách amerického ministerstva zahraničí [<http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/cfe.html>] 5/11/2007

¹¹ Více k rozlišení termínu hrozba v bezpečnostní terminologii viz ZEMAN Petr: Česká bezpečnostní terminologie

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

pro zajištění americké bezpečnosti zůstávalo jaderné odstrašení definované jako obraná priorita číslo jedna.¹² Proto byla předpokládána nutnost modernizace celé nukleární triády, tj. na zemi umístěných raket, strategických bombardérů a raket odpalovaných z ponorek, přičemž důraz byl kladen na nové „neviditelné“ bombardéry B-2.¹³

Nicméně USA také věřily, že bude možné rozšířit vzájemnou spolupráci se SSSR.¹⁴ Podporu demokratizačních změn v Sovětském svazu, které by tuto spolupráci dále usnadnily, považovala NSSUSA 1991 za jeden z primárních úkolů pro americkou zahraniční politiku.¹⁵

Dezintegrace Sovětského svazu společně s procesem transformace, který probíhal a do značné míry stále probíhá v nástupnických státech SSSR, znamenala další změnu geopolitické situace, jež si vyžádala úpravu americké národně bezpečnostní doktríny. Ta se pod vedením nového prezidenta Williama Jefersona Clintona více zaměřila na nové hrozby. V doktrinální rovině vztahu k Rusku jako nástupnickému státu SSSR zůstávala u Clintona z předchozí strategie zachována důležitost kladená na podporu reformního procesu v Rusku a nově i v ostatních takzvaných „nově nezávislých státech“.¹⁶ Možnost posílení americké bezpečnosti nacházela Clintonova doktrína v pokračování procesu odzbrojování, jehož vyjednávání mezi Ruskou federací a Spojenými státy během Clintonova funkčního období pokračovalo. Za hlavní pozitiva v předchozím vývoji považovala Clintonova bezpečnostní strategie uzavření dohody START I, která společně s navazujícími jednáními s Kazachstánem, Ukrajinou a Běloruskem znamenala, že se tyto státy zřekly jaderných zbraní, zatímco USA a Rusko značně snížily svůj nukleární potenciál. Další předpoklad pro zlepšování vztahů přinesla dohoda s Ruskem o zrušení vzájemného zaměření jaderných zbraní jedné strany na druhou.¹⁷ USA se podle Clintonových strategií měly snažit o posílení kooperace s Ruskem zejména vzhledem k nešíření zbraní hromadného ničení.

I v národně bezpečnostních strategiích prezidenta Clintona si jaderné odstrašení zachovávalo velký význam, přičemž byla stanovena americká odstrašující síla v rozsahu 450 - 500 raket Minuteman (ICBM), 14 jaderných ponorek vyzbrojených raketami Trident D-5, 20 bombardérů B-2 a 66 bombardérů B-52 vyzbrojených jadernými zbraněmi.¹⁸ Nicméně význam jaderného odstrašení v jednotlivých Clintonových strategiích postupně klesá, přičemž téměř mizí zaměření jaderného odstrašení primárně proti Rusku, už

---

¹² NSSUSA srpen 1991, V. Relating Means to Ends: A Defence Agenda for the 1990S, (s. 25)

¹³ NSSUSA srpen 1991, V. Relating Means to Ends: A Defence Agenda for the 1990S, (s. 25)

¹⁴ NSSUSA srpen 1991, II. Trends in the World Today: New Opportunities and Concerns, (s. 5)

¹⁵ NSSUSA srpen 1991, I. The Foundation of National Strategy: Interests and Goals, (s. 4)

¹⁶ NSSUSA únor 1995, s. 27

¹⁷ NSSUSA únor 1996 - Preface, s. ii

¹⁸ NSSUSA únor 1995, s. 15

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

v prvních Clintonových strategiích figuruje Rusko jako terč pro americké jaderné zbraně pouze implicitně jako potenciální hrozba..

Clintonovy doktríny předpokládaly vyjednávání s Ruskem ohledně smlouvy ABM, která zakazovala Rusku a Spojeným státům rozmístění rozsáhlé protiraketové obrany.¹⁹ Tato rovina se v jednotlivých Clintonových strategiích vyvíjí. V prvních vydáních (National Security Strategy of Engagement and Enlargement) se píše o jednání s Ruskem, které má umožnit přesnější rozdělení mezi taktickými a strategickými jadernými zbraněmi, aby bylo možné vybudovat systém protiraketové obrany proti prvně jmenovaným²⁰. V pozdějších vydáních (National Security Strategy for a New Century, National Security Strategy for Global Era) již byla formulována teze o rozsahem omezené protiraketové obraně, bez specifikace jejího zaměření pouze na taktické jaderné zbraně, přičemž administrativa předpokládala modifikaci smlouvy ABM.²¹

Nový přístup k Rusku, jehož geneze postupně probíhala v Clintonových doktrínách, také reflektoval rozšíření možností spolupráce. Spojené státy měly v bezpečnostní oblasti usilovat o konstruktivní zapojení Ruska do evropského bezpečnostního systému.²² Za dobrý příklad takového zapojení považovala administrativa účast Ruska v misi KFOR.²³ Spojené státy se také chtěly zaměřit na podporu ruské demokracie prostřednictvím posilování základů občanské společnosti v Rusku. V zájmu USA měla být podle bezpečnostní strategie z roku 1999 Rusku a ostatním nástupnickým státům SSSR poskytnuta pomoc s vytvářením zákonného rámce demokratických institucí a dalších požadavků tržního a demokratického prostředí. Spojené státy také měly podporovat boj proti korupci v těchto zemích. Za hlavní problém ve vývoji Ruska byla považována čechenská otázka, jednak z důvodu porušování lidských práv v oblasti a rovněž jako faktor ohrožující stabilitu a demokratizační proces v Rusku. Zmiňovaná strategie považovala za legitimní snahu o udržení teritoriální integrity Ruské federace, bez další specifikace však zpochybňovala používané prostředky.²⁴

Nová bezpečnostní strategie, která byla vydána v září 2002, v mnohém navázala na vývoj v americko-ruských vztazích v předcházejícím období a na doktrinální chápání Ruska ze strategií Billa Clintona. Bushova strategie tak jasně postulovala, že americko-ruské vztahy již přešly od konfrontace v kooperaci.²⁵

---

¹⁹ Smlouvu podepsali 26.května 1972 v Paříži Richard Nixon a Leonid Brežněv, obě strany směli chránit pouze dvě teritoria, v roce 1974 byl pak tento počet snížen na jedno. USA si vybraly raketová síla v Severní Dakotě zatímco SSSR Moskvu. Text smlouvy je k dispozici na stránkách amerického ministerstva obrany [<http://www.dod.mil/acq/acic/treaties/abm/index.htm>] 11.5.2007

²⁰ NSSUSA únor 1995, s. 3

²¹ NSSUSA prosinec 1999, s. 16, NSSUSA prosinec 2000, s. 16

²² NSSUSA prosinec 1999, s. 30

²³ NSSUSA prosinec 1999, s. 31

²⁴ NSSUSA prosinec 1999, s. 32

²⁵ NSSUSA září 2002, s. 14

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

Autoři národní bezpečnostní strategie 2002 se domnívali, že Spojené státy a Rusko již nejsou strategickými protivníky. Také proto, že ruští vůdci si byli podle zmiňovaného dokumentu vědomi momentální slabosti svého státu. Jejich domácí i zahraniční politika měla tuto slabost reflektovat.²⁶

Spojené státy se také proto mohly podle názoru Bushovy administrativy zaměřit na prohlubování kooperace v oblastech společného zájmu, jako je boj proti terorismu. USA měly usilovat o usnadnění vstupu Ruska do WTO, zároveň však nesnižovat standardy pro vstup do této organizace. Tvůrci strategie zároveň tvrdí, že jsou „realisty“ a uvědomují si rozdíly, které dělí Rusko a USA i v době budování „strategického partnerství“, přičemž tuto tezi dále blíže nespecifikují.²⁷

Ve strategii z roku 2006 v zásadě pokračuje snižování významu Ruska v bezpečnostní politice Spojených států. USA mají pokračovat ve spolupráci s Ruskem v otázkách společných strategických zájmů, nicméně úroveň vztahů se má podle NSSUSA 2006 odvíjet především od domácí a zahraniční politiky Ruska. Tvůrci strategie také formulovali znepokojení nad vývojem ruského demokratizačního procesu.²⁸

Jak jsem naznačil výše, měnilo se chápání Ruska a jeho role v národních bezpečnostních strategiích relativně kontinuálně. Můžeme říci, že význam Ruské federace pro americkou bezpečnostní politiku průběžně klesal. Zatímco pro administrativu prezidenta George H. Bushe představoval tehdy ještě SSSR největší potenciální hrozbu, byť omezenou proti období studené války, pro Clintonovu vládu se Rusko stávalo stále více partnerem. Zároveň však klesal jeho význam a tak se partnerství jeví jako poněkud asymetrické, definované tím, že USA zůstaly jedinou supervelmocí s globálními zájmy. Clintonovy strategie se ve vztahu k Rusku zaměřují na omezení ničivého potenciálu zbraní hromadného ničení, prostřednictvím dalšího odzbrojení. Bushova strategie z roku 2002 přinesla další omezení významu Ruska. Tento pokles významu byl však v roce 2002 poněkud vyrovnáván možností spolupráce Spojených států s Ruskem v boji proti terorismu. V současnosti platná verze Bushovy strategie z roku 2006 pak ještě více omezila význam Ruska v americké doktríně. Význam v roce 2002 zdůrazněného faktoru spolupráce v boji proti terorismu klesl. Naopak jsou více reflektovány rozdíly mezi zájmy obou států i mezi státy samotnými.

---

²⁶ NSSUSA září 2002, s. 27: Ruští nejvyšší činitelé realisticky hodnotí momentální slabosti své země a jejich politiky, domácí i zahraniční, musí odrážet tuto slabosti.

²⁷ NSSUSA září 2002, s. 27

²⁸ NSSUSA březen 2006, s. 39

Hlavní spojenci USA podle Strategií národní bezpečnosti

Oslabení hrozby ze strany Ruska postavilo americké spojenecké svazky do nové situace. Vzhledem k tomu, že mnoho těchto svazků bylo vytvořeno s primárním účelem společné obrany proti případné komunistické agresi, hrozilo, že oslabení bývalého nepřítele číslo jedna bude znamenat ztrátu soudržnosti v rámci těchto svazků. Této alternativy si byli vědomi i tvůrci amerických bezpečnostních strategií a upozorňovali, že z výše nastíněných důvodů je třeba, aby byly vzájemné vazby založené na „obraně demokratických hodnot“ potvrzeny a posíleny. Obávali se totiž, že po skončení studené války se vzájemné rozdíly mezi spojenci stanou zřetelnějšími.²⁹

Za důležité spojení Spojených států ve světě označuje NSSUSA 1991 Německo a Japonsko, tedy tradiční spojence z předchozího období studené války. Strategický význam těchto států měl podle autorů strategie v následujícím období růst. Také proto měly Spojené státy navázat na pozitivní vztahy s těmito zeměmi z předchozího období a tyto vztahy dále posilovat. Přitom se měly pokoušet o odstraňování třecích ploch, které mezi USA, Německem a Japonskem vznikaly v důsledku vzájemného ekonomického soupeření, aby toto soupeření nezpůsobilo nové nepřátelství mezi Spojenými státy a potenciálně silnými protivníky.³⁰

Severoatlantická aliance byla tvůrci strategie ze srpna 1991 považována za nepostradatelnou součást transatlantické spolupráce. Odstrašení sovětské vojenské síly, případně jakéhokoliv jiného agresora, před útokem proti některému členskému státu mělo zůstat hlavním úkolem NATO.³¹ Důležitost Aliance pro zájmy USA podtrhuje i fakt, že Evropa byla označena za ústřední strategickou oblast.³² Do jisté míry se však jedná o typické rétorické prohlášení, která jsou součástí však strategií národní bezpečnosti. Důvod proč byla pro tvůrce strategie Evropa ústřední strategickou oblastí totiž není podrobněji specifikován a je pravděpodobně determinován především tradicí.

Jak bylo naznačeno výše, druhého klíčového spojence představovalo pro USA Japonsko. Dalšími asijskými spojenci pak byly Jižní Korea, Filipíny a Austrálie. Oblasti Středního východu byl v NSSUSA 1991 přikládán poněkud menší význam než Evropě a

---

²⁹ NSSUSA srpen 1991: The Foundation of National Strategy: Interests and Goals (s.1)

³⁰ NSSUSA srpen 1991, II. Trends in the World Today: New Opportunities and Concerns, (s. 6)

³¹ NSSUSA srpen 1991, II. Trends in the World Today: New Opportunities and Concerns, (s. 6)

³² NSSUSA srpen 1991, II. Trends in the World Today: New Opportunities and Concerns, (s. 8)

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

východní Asii. Autoři zdůraznili vazby USA na Izrael a z ní vyplývající zájem na vyřešení arabsko-izraelském konfliktu.³³

Clintonova administrativa a její doktríny přinesly některé modifikace spojeneckých svazků. Jednalo se mimo jiné o širší bezpečnostní spolupráci s postkomunistickými státy v rámci programu Partnerství pro mír, představenému na summitu NATO v lednu 1994. Tato spolupráce měla vést k rozšíření NATO, a tím vytvoření aliančního svazku s některými bývalými protivníky včetně Ruska, které k programu Partnerství pro mír přistoupilo v červnu 1994.³⁴

I v představách tvůrců jednotlivých strategií Billa Clintona zůstávala stabilita Evropy „životně důležitou pro bezpečnost Spojených států“. ³⁵ Podobně jako v dokumentech svého předchůdce i u Clintona zůstávala Severoatlantická aliance pilířem americké angažovanosti v Evropě, jako záruka evropské stability a demokracie. Proto se tvůrci Clintonových doktrín domnívali, že tato aliance musí zůstat „silnou a důležitou“ i v následujícím období. Jedním ze způsobů zachování relevantnosti NATO se pak mělo stát jeho rozšíření.³⁶ Dalším bylo ponechání části amerických nestrategických jaderných sil (tj. taktických) pod velením NATO.³⁷

Východní Asii je v Clintonových doktrínách přikládán poněkud větší význam než u jeho předchůdce. Autoři ji považovali za region se vzrůstajícím významem pro bezpečnost a prosperitu USA. Jedním z důvodů bylo zmenšení bezpečnostních hrozeb v Evropě, dalším například narůstající obchodní výměna mezi USA a Asii.³⁸ Již zmíněnou skupinu spojeneckých států v oblasti východní Asie a Tichomoří - Japonsko, Jižní Koreu, Austrálii a Filipíny - rozšířilo u Clintona Thajsko.³⁹ Zařazení Thajska pravděpodobně ovlivnil jednak thajský ekonomický vývoj, protože v letech 1985 až 1995 rostla thajská ekonomika jedním z nejvyšších temp na světě, jednak demokratizační proces, završený přijetím demokratické ústavy v roce 1997. Ve strategii z roku 1999 byly, na rozdíl od předchozích dokumentů, také akcentovány spojenecké vztahy mezi USA a Taiwanem, prezentované jako „silné neoficiální vztahy mezi Američany a Taiwanci“. ⁴⁰ Kromě vztahů k Taiwanu zdůraznila NSSUSA 1999 také důležitost americko-novozélandské kooperace v hospodářské oblasti a

---

³³ NSSUSA srpen 1991, II. Trends in the World Today: New Opportunities and Concerns, (s. 10-11)

³⁴ k rozdílu mezi bezpečnostní spolupráci a spojenectvím více viz. EICHLER Jan in ZEMAN Petr: Česká bezpečnostní terminologie

³⁵ NSSUSA únor 1995, s. 25

³⁶ NSSUSA únor 1996, III. Integrated regional approaches (s. 38)

³⁷ NSSUSA 1999 s. 12

³⁸ NSSUSA únor 1995, s. 28

³⁹ NSSUSA únor 1995, s. 28

⁴⁰ NSSUSA prosinec 1999 s. 36

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

regionální spolupráci.⁴¹ Národní bezpečnostní strategie pro globální věk z roku 2000 pak k asijským spojencům přiřadila ještě Singapur.⁴²

Celkově se však v jednotlivých dokumentech administrativy prezidenta Clintona chápání vztahu ke spojencům USA ani výčet těchto spojenců téměř nemění. V zásadě to odpovídá tomu, že jednotlivé strategie Billa Clintona si jsou spíše podobné. V diskutované oblasti zůstává dán rámec tím, že fyzická bezpečnost území Spojených států a jejich spojenců je životním zájmem USA.⁴³

Bushova doktrína z roku 2002 nepřinesla zásadní redefinice spojeneckví nastíněných jeho předchůdci. Částečnou novinkou byla spojeneckví daná novým společným nepřitelem - terorismem. Nejednalo se však o nikterak zásadní změnu. Otázka boje proti terorismu byla poměrně široce diskutována i v jednotlivých Clintonových dokumentech (a bude podrobněji vysvětlena v dalších částech práce), Bushova doktrína z roku 2002 tak nová spojeneckví spíše jen více specifikuje.

Ze zemí západní polokoule jsou jakou součástí „flexibilní koalice založené na společných prioritách“ označeny Mexiko, Brazílie, Kanada, Chile a Kolumbie. Jejich společným cílem měla podle autorů strategie být podpora demokratizace západní hemisféry.⁴⁴ Spojeneckví s Kolumbií, ale i jinými státy (např. Saudská Arábie, Pákistán), se setkala s kritikou a to nejen z řad levicových radikálů jako je třeba Noam Chomsky,⁴⁵ ale také z řad seriózních expertů. Například bývalý poradce pro národní bezpečnost prezidenta Cartera Zbigniew Brzezinski se postavil proti Bushovu formování takzvaných „koalic ochotných“ založených na společném partikulárním zájmu. Brzezinski se domnívá, že USA se mají zaměřit na spolupráci se zeměmi s podobným politickým, ekonomickým a kulturním prostředím, přičemž má na mysli především spolupráci s Evropou⁴⁶

Nicméně i v Bushově doktríně z roku 2002, kterou Chomsky nazývá „Velkou imperiální strategií“⁴⁷ zůstávala reflektována důležitost amerického spojeneckví s Evropou a Kanadou zakotvená v rámci Severoatlantické aliance. Tvůrci strategie se domnívali, že struktury NATO bude nutné transformovat, aby mohly plnit nové úkoly v novém prostředí. Jednou z těchto proměn mělo být další rozšíření Aliance.⁴⁸ Výčet klíčových asijských

---

⁴¹ NSSUSA prosinec 1999, s. 38 USA jsou po Austrálii druhý největší obchodní partner Nového Zélandu

⁴² NSSUSA 2000 prosinec 2000, s. 65

⁴³ např. NSSUSA prosinec 1999, s. 1, NSSUSA září 1998 s. 3, NSSUSA únor 1995 s. 15

⁴⁴ NSSUSA září 2002, s. 10

⁴⁵ např. CHOMSKY Noam: Hegemonie nebo přežití, s. 80 - 82

⁴⁶ BRZEZINSKI Zbigniew: The Choice: global dominance or global leadership

⁴⁷ CHOMSKY Noam: Hegemonie nebo přežití, s. 22

⁴⁸ NSSUSA září 2002, s. 25

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

spojenců se shoduje s tím, který představila Clintonova strategie z roku 2000. Jedná se tedy o Austrálii, Japonsko, Jižní Koreu, Thajsko, Filipíny a Singapur.⁴⁹

Spojenectví určené k boji proti terorismu je více konkretizováno ve strategii z března 2006. Autoři oceňují angažovanost muslimských spojenců USA, jmenovitě Saudské Arábie, Pákistánu, Afghánistánu a Iráku v boji proti terorismu.⁵⁰ Dalším takto oceňovaným spojencem je Kolumbie, která bojuje proto „marxistickým teroristům i drogovým mafím“. Nejdůležitějšími spojeneckými státy západní polokoule však i v NSSUSA 2006 zůstávají sousední státy - Mexiko a Kanada.⁵¹

Přestože autoři národní bezpečnostní strategie 2006 podrobněji rozpracovávají spojenectví v boji proti terorismu, nesnižují význam tradičních aliančních svazků. Předpokládají, že NATO zůstává životně důležitým pilířem americké zahraniční politiky. Rovněž předpokládají další reformování organizace, spojené také s prohloubením spolupráce s Evropskou unií. Evropa je také označena jako domov některých amerických „nejstarších a nejbližších spojenců“, přičemž jsou speciálně vyzdviženy zvláštní vztahy s Velkou Británií.⁵²

Celkově se tak výčet klíčových amerických spojenců příliš nemění. Asijskou oblast nadále reprezentuje především Japonsko, Jižní Korea a Austrálie jako trojice nejvýznamnějších regionálních partnerů. Dále jsou pak zdůrazněny spojenecké a přátelské vztahy k Filipínám, Singapuru a Thajsku, přičemž oproti předchozím strategiím přibývá Indonésie a Malajsie.⁵³ Důvodem pro zařazení Malajsie a Indonésie byla pravděpodobně snaha americké administrativy o spolupráci s těmito významnými muslimskými státy v boji proti terorismu.

---

⁴⁹ NSSUSA září 2006, s. 26

⁵⁰ NSSUSA březen 2006, s. 11

⁵¹ NSSUSA březen 2006, s. 37

⁵² NSSUSA březen 2006, s. 38-39

⁵³ NSSUSA březen 2006, s. 41

Podpora demokracie a tržní ekonomiky

Samotní tvůrci amerických bezpečnostních strategií definují americkou zahraniční politiku jako směs realistických a idealistických přístupů.⁵⁴ Obdobně český autor Pavel Barša tvrdí, že soudobá americká zahraniční politika vzniká jako kompilace dvou tradičních amerických přístupů k dané problematice. Na jedné straně se jedná o Wilsonovský idealismus a na straně druhé o Rooseveltovský realismus.⁵⁵

Americký koncept podpory demokracie a tržní ekonomiky je jedním z příkladů tohoto přístupu k zahraniční i bezpečnostní politice, přičemž jeho základní premisy odpovídají spíše onomu Wilsonovskému idealismu.

Důvody americké podpory demokratického vývoje v zahraničí shrnuje například strategie národní bezpečnosti z prosince 1999: *Moc našich demokratických hodnot a ideálů je oporou našeho vedení mezinárodního společenství. Při vytváření naší strategie si uvědomujeme, že šíření demokracie, lidských práv a respektu k zákonům nereflktuje pouze americké hodnoty, ale zároveň posiluje naši bezpečnost a prosperitu. Demokratické vlády více vzájemně spolupracují proti společným hrozbám, posilují svobodný obchod a udržitelný ekonomický rozvoj, podporují zákonnost a ochraňují práva svých občanů. Proto světový trend směřující k demokracii a tržní ekonomice podporuje americké zájmy. Spojené státy budou aktivně podporovat tento trend, zůstanou aktivně zapojeny ve světě, budou posilovat demokratické instituce a budovat společenství podobně smýšlejících států.*⁵⁶

Nicméně je přirozené, že se další podrobnosti i způsoby realizace těchto myšlenek během devadesátých let dvacátého století a na počátku jednadvacátého století jistým způsobem vyvíjely, ačkoliv Spojené státy dlouhodobě setrvávají u výše nastíněné obecné podpory demokracie a tržního hospodářství. Zároveň ho však v některých případech, jako při podpoře nedemokratických latinskoamerických režimů, opouštějí při sledování partikulárních zájmů, za což jsou USA často kritizovány. V takovýchto případech se USA do jisté míry přiklánějí více na stranu zmiňovaného Rooseveltovského realismu v mezinárodních vztazích.

Autoři strategie George Herberta Bushe z roku 1991 se zaměřili spíše na podporu svobodného obchodu a tržní ekonomiky. Domnívali se, že maximálně liberální mezinárodní hospodářství bude cestou k posílení globálního ekonomického rozvoje, politické stability a

---

⁵⁴ např. NSSUSA březen 2006, s.49

⁵⁵ Označení Rooseveltovský realismus vychází z názorů Teodora Roosevelta 26. prezidenta USA. více viz. BARŠA Pavel: Zdroje současné zahraniční politiky USA

⁵⁶ NSSUSA prosinec 1999, s. 4

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

růstu svobodných společností.⁵⁷ Jedním ze způsobů, kterým chtěla Bushova administrativa napomáhat rozvoji tržních ekonomik a demokracie ve světě, měl být program americké zahraniční pomoci, která měla být vázána na protržní ekonomické reformy. K podpoře tržních principů měly také USA využít mezinárodních multilaterálních institucí jako Mezinárodní měnový fond, Světová banka a GATT.⁵⁸

GATT, především její Uruguayské kolo započaté v roce 1986, považovali tvůrci Bushovy doktríny z roku 1991 za jeden z pilířů podpory tržní ekonomiky a svobodného obchodu.

Jak bylo nastíněno, podpora demokracie a tržní ekonomiky sice byla součástí doktríny George H. Bushe, nicméně v ní nezaujímal nejvýznamnější místo. Její zaměření pak bylo poněkud jednostranně směřováno na podporu svobodného obchodu. Tato podpora vycházela z předpokladu, že svobodný obchod povede k většímu a stabilnějšímu ekonomickému růstu. V prostředí ekonomického růstu a stability pak měl být vývoj k demokracii, podle chápání autorů Bushovy doktríny, v zásadě automatický.

Podpora demokracie a tržní ekonomiky v doktrínách Billa Clintona

Clintonova administrativa ve svých doktrínách ustanovila podporu demokracie jednou ze svých tří hlavních priorit. Ve strategii „Zapojení a rozšíření“ si stanovila tři hlavní cíle: zvýšit americkou bezpečnost prostřednictvím bojeschopné vojenské síly a efektivní reprezentace v zahraničí, podpořit americkou hospodářskou revitalizaci a podpořit demokracii v zahraničí.⁵⁹ Ve strategii z roku 1997 nazvané „Národní bezpečnostní strategie pro nové století“ autoři tyto cíle částečně přeformulovali na zvýšení americké bezpečnosti prostřednictvím efektivní diplomacie a vojenské síly, která je připravena bojovat a vyhrát, podpora americké hospodářské prosperity (nutnost revitalizace ekonomiky je tedy jak vidíme považována za již vyřešenou). Třetí cíl podpory demokracie v zahraničí zůstal zachován.⁶⁰ V následující strategii byly pak tyto tři cíle formulačně zjednodušeny na zvýšení americké bezpečnosti, podporu americké prosperity a podporu demokracie v zahraničí.⁶¹ Strategie z roku 1999 pak přidala ke třetímu bodu i podporu lidských práv.⁶² Z toho můžeme vyvozovat, že se poněkud snižuje důraz kladený na ozbrojené síly, které

⁵⁷ NSSUSA srpen 1991: The Foundation of National Strategy: Interests and Goals (s.2)

⁵⁸ NSSUSA srpen 1991: III. Relating Means to Ends: A Political Agenda for the 1990s Alliances, Coalitions and the New United Nations,(s.17)

⁵⁹ NSSUSA únor 1995 - Preface, s.i

⁶⁰ NSSUSA květen 1997 - Preface, s. i

⁶¹ NSSUSA říjen 1998 - Preface, s. iii

⁶² NSSUSA prosinec 1999 - Preface s. iii

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

v novějších doktrínách již nebyly explicitně zmiňovány mezi třemi hlavními body americké bezpečnostní politiky, a je částečně nahrazován jinými prostředky jako diplomacií, veřejnou diplomacií nebo ekonomickým tlakem.

Přestože autoři všech diskutovaných strategií v zásadě vycházejí z premisy, že demokracie a tržní hospodářství jsou neoddělitelné a vzájemně se doplňující, konkrétní chápání nejlepšího postupu pro jejich podporu se liší. Zatímco George H. Bush vycházel spíše z podpory hospodářství, které mělo vést k demokratizaci, autoři doktríny Billa Clintona tvrdí, že demokracie vytváří tržní hospodářství, které následně vytváří ekonomické možnosti.⁶³

Velký význam při podpoře tržního hospodářství a rovněž americké domácí ekonomiky přikládali autoři Clintonových strategií vytvoření Severoamerické zóny volného obchodu NAFTA. Přirozeně také proto, že dokončení tohoto projektu bylo jedním z hlavních bodů Clintonova prvního prezidentského období.⁶⁴

Kromě NAFTA mělo tržní hospodářství v globálním měřítku podpořit úspěšné zakončení Uruguayského kola jednání GATT. Mimo podpory tržní ekonomiky ve světě očekávala americká administrativa od zakončení Uruguayského kola také nárůst amerického HDP o 150 miliard dolarů ročně.⁶⁵ Další významnou dohodu v ekonomické oblasti představovala japonsko-americká rámcová dohoda uzavřená prezidentem Clintonem a premiérem Mijazawou v roce 1993, přestože vzájemný obchod neliberalizovala tak podstatně, jak je to v Clintonových bezpečnostních strategiích formulováno.

Podpora demokracie se měla soustředit především na strategicky klíčové oblasti jako Rusko, Ukrajinu a ostatní státy bývalého Sovětského svazu,⁶⁶ případně celkově na státy střední a východní Evropy.⁶⁷ Jedním z principů americké angažovanosti při podpoře demokracie mělo být podle tvůrců Clintonových doktrín zapojení se v zajištění bezpečnosti podporovaných států. Státy, které se cítí bezpečně a mají silné vazby na Spojené státy, měly více podporovat demokratické instituce a svobodný obchod, což mělo zpětně posilovat bezpečnost a prosperitu Spojených států.⁶⁸

Podle tvůrců Clintonovy strategie z roku 1996 byl dlouhodobým cílem Spojených států svět, ve kterém by všechny významné státy byly demokratické. Aby tohoto ambiciózního cíle mohly dosáhnout, měly Spojené státy využít možností vzniklých koncem studené války. Postupy pro podporu demokracie se měly lišit pro každý stát, případně

⁶³ NSSUSA únor 1996, Introduction, (s. 6)

⁶⁴ zajímavé subjektivní vzpomínky k významu NAFTA pro Clintonovu administrativu například: CLINTON Hillary: Živá historie

⁶⁵ NSSUSA únor 1996, II. Advancing our Interests Through Engagement and Enlargement, (s. 29)

⁶⁶ NSSUSA únor 1995, s. 7

⁶⁷ NSSUSA únor 1996, II. Advancing our Interests Through Engagement and Enlargement, (s. 13)

⁶⁸ NSSUSA únor 1996, II. Advancing our Interests Through Engagement and Enlargement, (s. 13)

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

region. Tato formulace nám naznačuje, že kromě idealistického pojetí šíření demokracie si Clintonova administrativa ponechávala možnost realistického sledování vlastních cílů, byť za cenu spolupráce s nedemokratickými režimy. Od ekonomické podpory demokratickým vládám, přes veřejné odmítnutí obrátů v demokratizačním procesu,⁶⁹ až po přímou pomoc při posilování občanské společnosti, posilování institucí tržního hospodářství a boj s korupcí.⁷⁰

Obdobně jako jeho předchůdce předpokládal i Bill Clinton využití americké zahraniční pomoci při podpoře demokratizačních procesů. Tuto zahraniční pomoc přirovnávali tvůrci Clintonových doktrín k americké pomoci Evropě po druhé světové válce. Tvrdili, že americká zahraniční pomoc napomáhá demokratizaci, podporuje rozvoj lidských práv, rozšiřuje svobodné trhy, zpomaluje růst mezinárodního organizovaného zločinu, zadržuje hlavní zdravotní hrozby, zlepšuje ochranu životního prostředí, zpomaluje růst populace a napomáhá řešit humanitární krize. Jedná se o formulaci do značné míry rétorickou. Tvůrci strategie totiž další formy pomoci nespécifikovali, s jedinou výjimkou, kterou bylo omezení zadlužení nejchudších států.⁷¹ Mezinárodní pomoc měla být pro USA výhodná také proto, že v místech, kde uspěla v posilování demokracie a rozvoje tržního hospodářství, tam zpravidla následoval růst amerického exportu do dané oblasti.

Kromě podpory demokracie a tržní ekonomiky zaměřené regionálně, případně na konkrétní státy, se měla podle národní bezpečnostní strategie z prosince 1999 americká vláda soustředit na vybudování stabilního a pružného mezinárodního finančního systému. Tento systém měl umožnit globální ekonomický růst a poskytovat široké spektrum blíže nespécifikovaných výhod všem zemím. Motivací pro posílení a stabilizaci finančního systému byly pro tvůrce strategie především mezinárodní finanční krize v předcházejících dvou letech. Americká vláda si uvědomovala, že stabilizace finančního systému nemůže dosáhnout sama. Proto se spoléhala na spolupráci v rámci skupiny G-7.⁷²

Pro Clintonovu administrativu bylo velice podstatné pokračovat v omezování bariér pro americký export, což bylo do značné míry cílem většiny amerických administrativ ve dvacátém století. Proto sama v bezpečnostních strategiích definovala podporu svobodného obchodu jako jeden ze svých cílů. Velkou roli při liberalizaci zahraničního obchodu přikládala americká vláda nově vzniklé Světové obchodní organizaci (WTO). Snižování zahraničních bariér pro americký export bylo jedním ze dvou bodů, kterými chtěla

---

⁶⁹ Tím tvůrci doktríny pravděpodobně zamýšleli neuznávání vlád, které se v demokratizujících společnostech dostanou k moci nedemokratickou cestou, omezování diplomatických styků s takovými vládami a podobné kroky.

⁷⁰ NSSUSA únor 1996, II. Advancing our Interests Through Engagement and Enlargement, (s. 34)

⁷¹ NSSUSA prosinec 1999, s. 6

⁷² NSSUSA prosinec 1999, s. 22

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

Clintonova administrativa, alespoň podle jejích strategií národní bezpečnosti, podpořit americký vývoz. Druhým bodem mělo být posílení konkurenceschopnosti amerických podniků a jejich produkce.⁷³

Bushova administrativa - národní bezpečnostní strategie 2002 a 2006

Demokracie a tržní ekonomika si udržuje významnou pozici i v doktrínách Clintonova nástupce v úřadu prezidenta George W. Bushe. Už v předmluvě formulují tvůrci doktríny tezi, že ve dvacátém prvním století budou schopné plně rozvinout potenciál svého národa jen ty státy, které dodržují lidská práva a svým občanům poskytují jak politické, tak ekonomické svobody.⁷⁴ Bushova administrativa si kladla ambiciózní cíl „přinést demokracii, tržní hospodářství a svobodný obchod do každého koutu světa.“⁷⁵

Hned v druhé podkapitole své bezpečnostní strategie z roku 2002 se George W. Bush věnuje „prosazování lidské důstojnosti“. Amerika měla prosazovat neoddiskutovatelné potřeby lidské důstojnosti jako svobodu projevu, svobodu vyznání, rovnost před zákonem, respekt k ženám, náboženskou a etnickou toleranci a respektování soukromého vlastnictví. Bushova vláda tak především konkretizovala i Clintonem zdůrazňované hodnoty. Jako způsob pro prosazování nastíněných hodnot si Bushova administrativa určila: otevřeně upozorňovat na jejich porušování a využívat k tomu amerického hlasu v mezinárodních organizacích, používat americkou zahraniční pomoc k podpoře svobody a těch, kteří nenásilně za svobodu bojují, učinit svobodu a rozvoj demokratických institucí klíčovými v bilaterálních vztazích a dále se speciálně zaměřit na podporu svobody vyznání a myšlení.⁷⁶

Podpoře tržního hospodářství se věnuje šestá podkapitola Bushovy doktríny. Důvody pro podporu tržního hospodářství jsou u George W. Bushe v zásadě shodné s tezemi jeho předchůdců, jež jsem nastínil výše. Hlavními způsoby podpory globálního hospodářství a tržní ekonomiky byly podle tvůrců strategie z roku 2002 prorůstové právní prostředí, motivující soukromé společnosti k investicím a inovacím, dále pak snižování daně ze zisku, boj proti korupci, silný finanční systém, prorůstová fiskální politika, investice do vzdělání a zdravotnictví a podpora svobodného obchodu. Opět se jedná především o konkretizaci způsobů realizace, protože růst globálního hospodářství podporovaly i

---

⁷³ NSSUSA prosinec 1999, s. 23-24

⁷⁴ NSSUSA září 2002, předmluva s. 1

⁷⁵ NSSUSA září 2002, předmluva s. 2

⁷⁶ NSSUSA září 2002, s. 3-4

předchozí administrativy. Nicméně Bushova vláda postupy konkretizovala, přičemž volila spíše řešení vycházející z pravicových, konzervativních pozic. Tvůrci Bushovy doktríny se domnívali, že tržní ekonomika znamená optimální řešení jak pro průmyslové země tak pro země rozvojové. Bushova vláda si stanovila cíl podporovat globální ekonomický rozvoj skrze WTO a regionální zóny volného obchodu. Nejvýznamnější měla být podle tvůrců strategie Americká zóna volného obchodu. Jako cílové datum pro její dokončení si administrativna stanovila rok 2005.⁷⁷

Tvůrci současné americké bezpečnostní strategie z roku 2006 staví tuto strategii na dvou hlavních pilířích. Prvním z těchto pilířů je právě podpora svobody, spravedlnosti a lidské důstojnosti. Cílem zůstává, podobně jako v předchozí Bushově strategii, vytvoření světa demokratických států jako nejlepší cesta k zajištění americké bezpečnosti, protože demokratické státy jsou podle autorů strategie nejzodpovědnějšími členy mezinárodního společenství. Podpora demokracie, tak jak byla uváděna v předchozích strategiích, ve svém důsledku musela vést k omezování nedemokratických režimů. Nová Bushova strategie tento cíl vyjadřuje explicitněji a klade si ukončení „tyranie“ za jeden z úkolů americké bezpečnostní politiky. Jako tyranie pak přímo označuje KLDK, Írán, Sýrii, Kubu, Bělorusko, Barmu a Zimbabwe. K cíli ukončit „tyranii“ přidává národní bezpečnostní strategie 2006 další způsoby podpory demokracie. Jedná se o kroky v zásadě velice podobné těm, které ve svých strategiích prezentovala Clintonova administrativna: podporovat lidská práva včetně svobody vyznání a projevu, pomáhat státům v boji proti korupci a zločinnosti vůbec a napomáhat posilování občanské společnosti.⁷⁸ Autoři strategie z roku 2006 také upozorňují na to, že americké postupy při podpoře demokracie se budou v jednotlivých případech lišit, v některých případech budou viditelné a směřující k okamžité změně, jindy budou tiše směřovat k podpoře budoucích reforem. To může ve svém důsledku znamenat rezignaci na prosazování demokracie v některých regionech. Důvodem pro to mohla být nemožnost prosadit v daném regionu demokratické změny, případně nutnost realistické spolupráce s místními nedemokratickými režimy.

K americkým motivacím pro podporu demokracie přidávají tvůrci současné bezpečnostní strategie tezi, že teroristé rekrutují své členy z lidí, kteří nemohou legální cestou ovlivnit vládu své vlastní země. Porážka terorismu proto vyžaduje šíření demokracie.

V oblasti podpory tržního hospodářství se druhá Bushova doktrína v zásadě drží tezí nastíněných v roce 2002. Především se tedy zaměřuje na odbourávání bariér pro volný

---

⁷⁷ NSSUSA září 2002, s.18

⁷⁸ NSSUSA březen 2006, s. 3-4

obchod ve světové měřítku, kooperaci v rámci WTO a regionálních a bilaterálních zónách volného obchodu.

Jak jsem ukázal výše, byla podpora demokracie a rozvoje tržního hospodářství ve zkoumaném období stabilní součástí amerických doktrín. Stejně tak zůstávala platná základní teze, motivující jednotlivé administrativy k podpoře demokracie, tedy, že demokratické státy jsou méně náchylné k nepřátelským akcím vůči sobě navzájem, obecně udržují lepší vztah ke Spojeným státům a díky tržnímu hospodářství nabízejí větší možnosti pro americkou ekonomickou angažovanost. Důraz na podporu demokracie a tržního hospodářství se však ve zkoumaném období vyvíjel. V doktríně George H.W. Bushe zaujímala podpora demokracie a tržního hospodářství menší úlohu, přičemž podpora tržního hospodářství byla reflektována ve větší míře než podpora demokracie. A to také proto, že vznik tržního prostředí měl být krokem, který by následně vedl k demokratizaci dané oblasti. Bill Clinton učinil z podpory demokracie jeden z hlavních bodů svých doktrín. I pro Clintona bylo tržní hospodářství od demokracie neoddělitelné, spíše se však domníval, že primárně podpora demokracie povede v daných oblastech k posílení tržního prostředí. George W. Bush zachoval podporu demokracie jako jednu z klíčových součástí svých bezpečnostních strategií, přičemž v druhé strategii (2006) je podpora demokracie reflektována ještě více než v první. Zatímco Clinton se v otázkách tržní ekonomiky zaměřoval jak na globální prostředí tak na jednotlivé státy, případně regiony, George W. Bush se při prosazování tržního hospodářství zaměřuje spíše na globální rovinu svobodného obchodu.

Proliferace zbraní hromadného ničení

Proliferace zbraní hromadného ničení⁷⁹ je jednou z nejvíce diskutovaných bezpečnostních hrozeb současnosti. Obecně bývá v dnešním diskurzu často spojována s problematikou terorismu. Domnívám se však, že obě kategorie je třeba hodnotit odděleně, byť s vědomím jejich vzájemné provázanosti, a to především proto, že šíření zbraní hromadného ničení nebylo v bezpečnostních doktrínách USA s terorismem spojováno vždy. Jedná se spíše o novější fenomén. Ve starších vydáních národních bezpečnostních strategií je v otázkách spojených se šířením atomových, biologických a chemických zbraní diskutován především faktor jejich získávání státními aktéry.

Zbraně hromadného ničení patří mezi nejničivější prostředky, kterými mohou protivníci Spojených států disponovat. S problémy spojenými s jejich šířením se musela vypořádat již administrativa George Herberta Bushe. A to jednak v situaci desintegrace východního bloku, která hrozila rozšířením těchto zbraní do velkého množství nástupnických států, případně jejich odprodejem třetí straně, dále pak v kampani v Perském zálivu. Vzhledem k prokazatelnému použití chemických zbraní Irákem v osmdesátých letech dvacátého století se administrativa obávala, aby tyto prostředky nebyly použity i proti aliančním silám během operací „Pouštní štít“ a „Pouštní bouře“. Zkušenosti získané jak z války v Perském zálivu, tak z rozkladu východního bloku pak tvůrci Bushových doktrín reflektovali i při vytváření těchto dokumentů. Jak však upozorňuje Ondřej Rojčík, rychle se měnící situace na počátku devadesátých let nutila Bushovu administrativu řídit se spíše potřebami dané situace než sledovat svojí formulovanou doktrínu.⁸⁰

Bushova strategie z roku 1991 reflektovala šíření zbraní hromadného ničení jako jednu z „nových“ hrozeb. Autoři si pak pokládali otázku, jak tato proliferace ovlivní tradiční koncepci odstrašení. Dokonce formulovali tezi, že žádný jiný problém není tak urgentní jako zastavení proliferace zbraní hromadného ničení.⁸¹ Z toho, kolik je ve strategii věnováno této problematice prostoru, a z toho jak je reflektována v jejích dalších kapitolách, však můžeme usoudit, že toto prohlášení je poněkud rétorické a na proliferaci byl přece jen kladen poněkud menší význam.⁸² Prakticky se totiž Bushova strategie

---

⁷⁹ obecně se pro zbraně hromadného ničení používá zkratka ZHN, případně z angličtiny vycházející WMD, můžeme se však rovněž setkat s označením ABC - atomové, biologické, chemické

⁸⁰ ROJČÍK Ondřej in SUCHÝ Petr, KUCHYŇKOVÁ Petra, ROJČÍK Ondřej, VILÍMEK Petr: Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století, s. 29

⁸¹ III. Relating Means to Ends: A Political Agenda for the 1990s Alliances, Coalitions and a New United Nations, s. (15)

⁸² podkapitole věnované proliferaci zbraní hromadného ničení je věnováno jen 710 slov z více jak 18000 celkového rozsahu strategie, pro ilustraci problematice odstrašení je věnován prostor dvojnásobný

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

zaměřovala především na dvě oblasti. Jednou z nich bylo omezení šíření zbraní hromadného ničení v regionu Středního východu, viditelně ovlivněné válkou v Perském zálivu. Druhou prioritou představovaly odzbrojovací dohody se sovětským svazem. Za zásadní pokrok v této oblasti považovali autoři strategie podepsání smlouvy START I na summitu v Moskvě 30.-31.července 1991. Tím byl vlastně dokončen proces představený již Reaganem v roce 1981.⁸³

Válka v Perském zálivu ovlivnila Bushovu administrativu v tom, že problematiku proliferace zbraní hromadného ničení začlenila v NSSUSA 1991 do své agendy pro Střední východ. Především se zaměřila na Irák a jeho dodržování rezoluce Rady bezpečnosti OSN č.687 požadující transparentní likvidaci iráckých zbraní hromadného ničení, balistických raket s dosahem nad 150 kilometrů a všech prostředků a kapacit umožňující jejich znovuvytvoření v budoucnosti.⁸⁴ Další obavy u Bushovy administrativy vyvolávala také proliferace zbraní hromadného ničení a raket středního doletu na Indickém subkontinentu a také zbrojní programy Libye.⁸⁵

Na základě zkušeností z války v Perském zálivu se tvůrci Bushovy strategie domnívali, že samotné mezinárodní dohody, byť nepostradatelné, nestačí k zastavení šíření zbraní hromadného ničení. Irák byl totiž signatářem dohod o zákazu bojových plynů a bakteriologických zbraní ve válce podepsaných v Ženevě v roce 1925 i dohody o nešíření jaderných zbraní z roku 1968. Základní podmínkou pro omezení a případně zastavení proliferace tak mělo být posílení kontroly vývozu komponentů použitelných při výrobě ZHN, především pomocí multilaterálních institucí jako je Australská skupina.⁸⁶

Problematika proliferace v jednotlivých doktrínách Williama Jeffersona Clintona

Již v prvních doktrínách Billa Clintona se objevil významný faktor bezpečnostní hrozby v podobě proliferace zbraní hromadného ničení. Na tuto hrozbu bylo dokonce poukazováno hned v prvním odstavci doktríny.⁸⁷

Clintonova administrativa reálně i doktrínálně v boji s proliferací v mnohém navázala na Bushe. Velký význam měla jednání s Ruskem a ostatními nástupnickými státy SSSR, jejichž cílem bylo jednak soustředit veškeré jaderné zbraně bývalého SSSR v rukou

⁸³ ROJČÍK Ondřej in SUCHÝ Petr, KUCHYŇKOVÁ Petra, ROJČÍK Ondřej, VILÍMEK Petr: Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století, s. 12

⁸⁴ rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 687/1991

⁸⁵ NSSUSA srpen 1991, II. Trends in the World Today: New Opportunities and Concerns, (s. 11)

⁸⁶ Australská skupina je neformální uskupení 40 států, jehož cílem je omezit šíření chemických a biologických zbraní.

⁸⁷ NSSUSA únor 1995 - Preface s. i; NSSUSA únor 1996 - Preface s. i

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

Ruské federace a dále snižovat celkový arzenál zbývajících zbraní hromadného ničení a také zabránit tomu, aby se tyto zbraně dostaly do rukou třetí strany. Jednání s Ukrajinou, Kazachstánem a Běloruskem o jejich přistoupení ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní jako nejaderných států dokončila už Bushova vláda v květnu 1992 v Lisabonu. Zmíněné státy přislíbily stažení všech jaderných zbraní během sedmi let určených ke splnění ustanovení smlouvy START.⁸⁸ Tvůrci Clintonových strategií zapojení a rozšíření považovali za důležité rovněž vyjednání dalších dohod o nešíření zbraní hromadného ničení, případně rozšíření těch stávajících jako konvence o chemických zbraních, konvence o biologických zbraních nebo nově zahájená jednání o zákazu testů jaderných zbraní.⁸⁹ To však poněkud značí pozapomenutí Bushem reflektovaného poučení z války v Perském zálivu, že samotné mezinárodní dohody k zabránění šíření zbraní hromadného ničení nestačí.

Novinkou proti Bushovi je v Clintonových strategiích alespoň omezená reflexe problému možného získání zbraní hromadného ničení nestátními organizacemi jako jsou teroristické sítě.⁹⁰

V zásadě však Clintonovy doktríny v prvním období zůstaly soustředěny na šíření hromadného ničení mezi státy. Podle toho pak administrativa formulovala svoje předpokládané postupy, které měly proliferaci zastavit nebo alespoň omezovat. Jak bylo nastíněno, jednalo se především o rozšiřování stávajících mezinárodních dohod. Administrativa se proto měla snažit o přistoupení dalších států k těmto dohodám. Hlavní důraz byl přirozeně kladen na státy usilující o získání zbraní hromadného ničení, nebo ty státy, které je již vlastnily. Klíčový význam tak měla mít další jednání s Ruskou federací. Dále se měly USA snažit o jaderné odzbrojení Indie a Pákistánu a dostat pod mezinárodní kontrolu jaderný program Severní Koreje.⁹¹

I když Clintonova administrativa doktrinálně založila svůj postup především na mezinárodních dohodách a spolupráci s organizacemi jako IAEA (International Atomic Energy Agency – Mezinárodní agentura pro atomovou energii), uvědomovala si rovněž, že takové postupy nejsou samy dostatečnou zárukou bezpečnostních zájmů USA. Jednou z předpokládaných cest, jak tyto postupy posílit, bylo rozšíření možností amerických zpravodajských služeb. Dalším pak zachování dostatečné kapacity, která by dokázala odradit potenciálního útočníka. Tyto kapacity můžeme rozdělit na ofenzivní, tedy vlastní

---

⁸⁸ VILÍMEK Petr in SUCHÝ Petr, KUCHYŇKOVÁ Petra, ROJČÍK Ondřej, VILÍMEK Petr: Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století, s. 98-99

⁸⁹ NSSUSA únor 1995, s. 3

⁹⁰ NSSUSA únor 1995, s. 10

⁹¹ NSSUSA únor 1996, (s. 21)

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

arzenál zbraní hromadného ničení a defenzivní. Mezi ty měla patřit předpokládaná protiraketová obrana.⁹²

Mezinárodní vývoj v devadesátých letech vedl Clintonovu administrativu k tomu, aby od strategie z roku 1997 začala proliferaci zbraní hromadného ničení označovat za největší potenciální hrozbu globální bezpečnosti a stabilitě.⁹³

Obecné cíle stanovené v prvních strategiích si Clintonova vláda většinou kladla i v strategiích následujících. Centrální úlohu v omezování ZHN tak v zásadě v doktrínách zaujímal jednání s Ruskem. Za velký úspěch byla považována jednání START II, přestože ratifikace smlouvy v zastupitelských sborech se protahovala.⁹⁴ Jako další cíl si Clintonova administrativa stanovila vyjednání dalšího kola omezení jaderných zbraní v podobě navrhované smlouvy START III. Možnost takového pokračování odzbrojování byla naznačena na summitu Clintona a Jelcina v březnu 1997 v Helsinkách. START III měla podle návrhu z Helsinek omezit arzenál jaderných zbraní USA a Ruska na 2500, respektive 2000 kusů.⁹⁵

Tvůrci národní bezpečnostní strategie stanovili tři hlavní regiony, na které by se měla politika USA v boji s proliferací zaměřit. Prvním byl Korejský poloostrov, kde se mělo vycházet z dohod uzavřených v roce 1994 a dále se měly Spojené státy zasadit o zastavení vývoje severokorejského programu vývoje balistických raket. Druhým regionem byla jihozápadní Asie, především Indie a Pákistán. Třetí oblastí amerického zájmu pak měl být Střední východ.⁹⁶ Jak vidíme, jedná se o regiony, které byly byť nikoliv tak explicitně diskutovány v souvislosti s proliferací ZHN i v předchozích strategiích Billa Clintona. Přitom konkrétní kroky, které měla v daných regionech administrativa využít k zabránění šíření zbraní hromadného ničení, jsou opět naznačeny velmi mlhavě nebo vůbec. Tyto kroky nejsou specifikované ani v obecné části strategie, ani v kapitole věnované jednotlivým regionům.

Národní bezpečnostní strategie 2002 a 2006

Národní bezpečnostní strategie 2002 v mnohém vychází z Clintonových doktrín. Zvyšuje však důraz kladený na možnost získání zbraní nestátními entitami. Z předchozích

---

⁹² NSSUSA únor 1996, (s. 22)

⁹³ např. NSSUSA květen 1997 II. Advancing U.S. National Interests: Enhancing Security, (s. 6); NSSUSA říjen 1998, s. 6; NSSUSA prosinec 1999, s. 2

⁹⁴ Nicméně obě strany začaly implementovat omezující ustanovení hned po podepsání smlouvy prezidenty Clintonem a Jelcinem.

⁹⁵ NSSUSA prosinec 1999, s. 7

⁹⁶ NSSUSA říjen 1998, s. 11

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

administrativ tuto možnost vláda George H. Bushe do své doktríny nezačlenila vůbec, zatímco Clintonova administrativa ji sice reflektovala, ale nepřikládala jí význam srovnatelný s důrazem kladeným na jednotlivé státy, ať už velké jako Rusko, Indie nebo Pákistán, nebo takzvané státy darebné (*rogue states*). V NSSUSA je nestátním i státním „hráčům“ přikládán význam v zásadě stejný význam, alespoň v oblasti proliferace zbraní hromadného ničení. Jedná se přirozeně o jedno z ovlivnění amerických bezpečnostních strategií událostmi z 11. září a za nestátní entity tak jsou považováni především mezinárodní teroristické organizace. Clintonova administrativa ve svých doktrínách sice rovněž reflektovala potenciální nebezpečí, že se teroristickým organizacím podaří získat ZHN, ale v zásadě ho spojovala se státním terorismem například Libye.

Národní bezpečnostní strategie 2002 v zásadě nastiňuje tři kategorie postupů, které měly Spojené státy používat, aby omezily hrozbu zbraní hromadného ničení. První kategorií byla efektivní obranná opatření, mezi která řadili autoři detekci těchto zbraní, pasivní a aktivní obranné kapacity, vlastní zbraňové systémy schopné zlikvidovat protivníkovy ZHN a rovněž větší začlenění boje proti ZHN do výcviku, vybavení a doktríny amerických ozbrojených sil. Druhou kategorií představovala opatření, která měla zabránit šíření zbraní hromadného ničení jako takovému. Jednalo se o diplomatické postupy související s kontrolou zbrojení, případně multilaterální kontroly vývozu technologií potenciálně využitelných pro výrobu a vývoj ZHN. Třetí kategorie se zabývala minimalizací dopadu možného použití zbraní hromadného ničení proti Spojeným státům.

Jednou z nejdiskutovanějších částí podkapitoly věnované v národní bezpečnostní strategii 2002 zbráním hromadného ničení je otázka preempce. Její částečná redefinice, některými autory považovaná až za její faktické nahrazení prevencí, je založena na předpokladu, že tradiční doktrína odstrašení není dostatečně účinná proti „darebným státům“ (což je ovšem značně diskutabilní) a je zcela neúčinná proti teroristickým organizacím. Tradiční chápání preempce jako opatření bezprostředně před útokem, je podle autorů diskutované strategie nedostačující proti darebným státům. Domnívají se, že v minulosti bylo možné hrozící útok odhalit na základě obtížně utajitelných kroků velkého rozsahu spojených s přípravou na konvenční válku, jako je například mobilizace. Teroristické organizace nebo darebné státy však podle autorů žádné podobné kroky realizovat nebudou, protože konvenční střetnutí s USA je pro ně nemožné. Místo toho se mohou snažit o utajené napadení Spojených států. Protože v takovém případě může být obtížné získat jasné a viditelné důkazy o připravovaném útoku, mohou podle NSSUSA Spojené státy zasahovat preemptivně i na základě méně viditelných nepřátelských kroků. Nicméně autoři doktríny upozorňují, že USA nebudou zasahovat preemptivně ve všech

případech objevujících se hrozeb, ale pouze v těch nejvážnějších. Zároveň pak autoři varují, že preemptivní akce nesmí být nikým používány jako záminka pro agresí.⁹⁷ Doktrína preempce byla jednou z nejkritizovanějších částí strategie z roku 2002. Nicméně pokud ji srovnáme s novějšími strategiemi Billa Clintona z let 1999 a 2000, můžeme konstatovat, že již Clinton v mnohém předpokládal preemptivní akce.⁹⁸ Autoři jeho doktrín se však vyhýbali použití slova preempce, nebo jasnějšímu definování podobných akcí.

V současnosti platná národní bezpečnostní strategie z roku 2006 definuje pět hlavních problémů, kterým mají USA čelit v souvislosti s proliferací ZHN. Jedná se o jaderný program Íránu, obdobný program Severní Koreje, snahu teroristických organizací získat zbraně hromadného ničení, nedostatečné zajištění zásob štěpného materiálu v některých státech a pokrok biotechnologie, zjednodušující získání biologických zbraní.⁹⁹

Autoři strategie stanovují dva hlavní postupy, jak zabránit šíření jaderných zbraní, které jsou, podle nich, ze zbraní hromadného ničení nejnebezpečnější. Základem těchto postupů je zabránit potencionálním zájemcům získat štěpný materiál, protože, jak autoři strategie upozorňují, je mnohem obtížnější zabránit teroristům nebo dokonce státům získat jiné komponenty k šedesát let staré technologii. Prvním způsobem jak zabránit „darebným státům“ v zisku štěpného materiálu je nedovolit jim, aby získaly vlastní kapacity k jeho výrobě. Druhý způsob se zaměřuje na eliminaci možného získání štěpného materiálu ze států, které jím již disponují.

Základním bodem prvního způsobu má být úprava Smlouvy o nešíření jaderných zbraní tak, aby z ní byla odstraněna „zadní vrátka“ umožňující získávat štěpný materiál pod krytím civilního jaderného programu.¹⁰⁰

Jak bylo naznačeno, prošly americké doktríny v oblasti boje s proliferací zbraní hromadného ničení poměrně značným vývojem. Administrativa George H. Bushe si nebezpečí plnoucí z proliferace zbraní hromadného ničení uvědomovala, chápala ho pak především v kontextu rozpadu východního bloku a snad ještě více války v Perském zálivu. Clintonova vláda povýšila boj s proliferací na jednu ze svých priorit a začala reflektovat možnost, že o získání ZHN nemusí usilovat jen státní subjekty. Primárně se však zaměřila především na jednání s Ruskem, která nabízela možnost dosažení dalšího omezení jaderných zbraní. V kontextu útoků z 11. září začala americká administrativa prezidenta George W. Bushe považovat možnost, že teroristické organizace nebo „darebné státy“ získají ZHN a použijí je proti USA, za reálnější a nebezpečnější. Proto se ve svých

---

⁹⁷ NSSUSA září 2002, s. 15-16

⁹⁸ např. NSSUSA prosinec 1999, s. 16, 18

⁹⁹ NSSUSA březen 2006, s. 19

¹⁰⁰ NSSUSA březen 2006, s. 20

doktrínách více zabývá konkrétními kroky, které měly proliferaci omezit. Naopak z nich téměř vypouští důraz na mezinárodní smlouvy, který na ně v souvislosti s bojem proti šíření ZHN kladla Clintonova administrativa.

Terorismus

Otázky spojené s terorismem a bojem proti terorismu představují jedny z nejreflektovanějších problematik současné bezpečnostní politiky. Tato situace byla do značné míry vyvolána dopadem útoků na New York a Washington 11. září 2001. To, že teroristické útoky z 11. září přinesly podstatnou změnu vnímání hrozby terorismu, je obtížně zpochybnitelný fakt. Nicméně tato změna se dotkla spíše laické reflexe daného problému a ovlivnění veřejného mínění. K teroristickým útokům docházelo i před 11. zářím, přestože útoky na Světové obchodní centrum a Pentagon se poněkud vymykaly rozsahem škod, počtem obětí a prestižním významem zasažených cílů. S nebezpečím ze strany různých teroristických organizací se musely vypořádávat všechny americké administrativy ve sledovaném období.

Začátek 90.let

Bezpečnostní strategie prezidenta George H. W. Bushe zařadila omezování hrozby mezinárodního terorismu mezi „Úkoly a zájmy USA v devadesátých letech“ na druhé místo. Nicméně pouze jako součást úkolu „efektivně čelit hrozbám bezpečnosti Spojených států, jejich občanů a zájmů, menším než je ozbrojený konflikt a to včetně hrozby mezinárodního terorismu.“¹⁰¹ Jinak je však u Bushe staršího hrozba terorismu reflektována minimálně. Není jí věnována ani jediná podkapitola doktríny a dokonce není komplexněji analyzována ani v jednom odstavci. V celé strategii z roku 1991 ji nalezneme pouze devětkrát, většinou ve spojení s jinými problémy. Ze strategie můžeme implikovat, že administrativa považovala terorismus za aktuální hrozbu zájmům USA pouze v oblasti Středního východu. A to jednak jako problém, který je součástí arabsko-izraelského konfliktu a dále pak jako případ státem sponzorovaného terorismu, který autoři strategie spojovali s Libyí a Iránem.¹⁰²

¹⁰¹ NSSUSA srpen 1991: The Foundation of National Strategy: Interests and Goals (s.3)

¹⁰² NSSUSA srpen 1991, II. Trends in the World Today: New Opportunities and Concerns, (s. 10-11)

Národní bezpečnostní strategie zapojení a rozšíření

U prezidenta Clintona poněkud roste význam terorismu jako bezpečnostní hrozby USA, a to již v jeho prvních doktrínách. Odpovídá tomu i to, že terorismu je věnována samostatná podkapitola. V národní bezpečnostní strategii z roku 1995 je rozsah této kapitoly 367 slov, o rok později se již tento rozsah zvětšil na 725 slov.

Aby mohly USA bojovat s terorismem, tak měly, podle tvůrců diskutovaných doktrín, disponovat speciálními vojenskými jednotkami, určenými k tomuto účelu. Podle potřeby měly být USA dokonce připraveny udeřit proti teroristickým základnám v zahraničí, nebo proti vládám, které teroristy podporují.¹⁰³ Takový předpoklad můžeme v zásadě považovat za velmi podobný Bushově doktríně preempce, která je někdy považována za novinku formulovanou v národní bezpečnostní strategii 2002.

Clintonovy doktríny rovněž formulují tezi, že pro úspěšný boj s mezinárodním terorismem je nutná úzká každodenní koordinace mezi vládními orgány a agenturami pověřené bojem s terorismem, jako jsou ministerstva zahraničí, spravedlnosti a obrany, FBI nebo CIA. Na nutnost koordinace amerických institucí upozornila po 11. září i zpráva vyšetřující komise zřízené Kongresem, a stala se součástí nových strategií národní bezpečnosti.¹⁰⁴ Jak bylo naznačeno, taková opatření předpokládaly již Clintonovy doktríny z poloviny devadesátých let.

Podobně předpokládala Clintonova administrativa nutnost posílení a zkvalitnění amerických zpravodajských služeb, aby mohly úspěšně bojovat s terorismem. I tato opatření patřila mezi široce diskutovaná po útocích z 11. září. Do jaké míry s nimi započala již Clintonova administrativa je mimo rámec této práce, nicméně Clintonovy národní bezpečnostní strategie takové kroky předpokládaly.

Národní bezpečnostní strategie pro nové století

Vývoj v devadesátých letech posílil obavu americké administrativy z terorismu. Například Hillary Clintonová vzpomíná ve své knize *Živá historie* na prezidentovy

---

¹⁰³ NSSUSA únor 1995, s. 10

¹⁰⁴ The 9/11 Commisison Report

obavy z terorismu, na jeho reakci po útocích na americké zastupitelské úřady v Africe i na republikánskou kritiku odvetných úderů raketami Tomahawk.¹⁰⁵ Tento vývoj, zvýrazňující riziko pro americké zájmy od teroristických organizací, vedl k posilování důrazu na problematiku terorismu v pozdějších Clintonových doktrínách. Mimo jiné vzrůstala obava z možnosti získání zbraní hromadného ničení některou teroristickou skupinou.

Součástí národní bezpečnostní strategie z roku 1998 byla proto i podkapitola věnovaná možnosti použití zbraní hromadného ničení teroristy vůči Spojeným státům, přičemž se v takovém případě předpokládalo, že hlavní úlohu by v takovém případě mělo ministerstvo spravedlnosti, FBI a FEMA (Federal Emergency Management Agency). Za nejpravděpodobnější považovali autoři zmiňované strategie útok s pomocí biologických zbraní, což podle nich vyžadovalo příslušné přizpůsobení amerického zdravotního systému.¹⁰⁶

Stejně jako jeho nástupce George W. Bush i prezident Clinton předpokládal ve svých doktrínách, že tradiční politika odstrašení není dostatečně účinná proti teroristickým skupinám. Clintonova administrativa proto do své strategie začlenila tezi, že USA mají právo v sebeobraně zaútočit na základny teroristů a na ty, kteří je podporují nebo chrání.¹⁰⁷ Opět můžeme implikovat, že se jedná o doktrínu preempce, pouze bez použití tohoto výrazu.

Za významný pokrok v boji proti terorismu považovali tvůrci strategie z října 1998 prezidentovu direktivu číslo 62. Ta měla systematizovat boj proti terorismu a utřídit jednotlivé americké protiteroristické programy včetně posílení bezpečnosti dopravy.

Clintonova administrativa formulovala čtyři hlavní postupy v boji proti terorismu: s teroristy neuzavírat žádné dohody, vyvinout maximální možný nátlak na státy podporující terorismus, využít všech právních mechanismů k potrestání mezinárodních teroristů a napomoci vládám ostatních zemí v posílení jejich protiteroristických kapacit.¹⁰⁸

Stejně jako v předchozích Clintonových strategiích zůstává i v národní bezpečnostní strategii pro nové století zachován požadavek na užší koordinaci

---

¹⁰⁵ CLINTON Hillary: Živá historie, s. 370-371, 475

¹⁰⁶ NSSUSA únor 1998, s. 19-20

¹⁰⁷ NSSUSA 1995, s. 15

¹⁰⁸ NSSUSA říjen 1998, s. 15

jednotlivých amerických institucí. Zároveň však autoři tvrdí, že pozitivních výsledků v koordinaci bylo dosaženo.¹⁰⁹

Po 11.září 2001

Jak již bylo naznačeno, změnil se po útocích z 11. září pohled světové a především americké veřejnosti na problematiku terorismu. Národní bezpečnostní strategie vydaná rok po zmiňovaných útocích přináší definici terorismu. Podle diskutované strategie je terorismus: „Promyšlené, politicky motivované násilí spáchané na nevinných.“¹¹⁰ Jak vidíme, jedná se o definici poměrně širokou a umožňující značné možnosti interpretace. V předchozích národních bezpečnostních strategiích se žádná definice terorismu neobjevovala. Nicméně se nedomnívám, že by snad Bushova administrativa chápala a definovala terorismus jinak než její předchůdci. Spíše toto chápání terorismu vtělila do zmiňované definice.

Spojené státy nebudou, podle národní bezpečnostní strategie 2002, uzavírat s teroristy žádné dohody a ani nebudou rozlišovat mezi teroristy a těmi, kteří je vědomě podporují.¹¹¹ Takováto formulace v zásadě odpovídá prvním dvěma ze čtyř hlavních principů boje s terorismem nastíněných Clintonovou administrativou v národní bezpečnostní strategii pro nové století.¹¹²

Autoři diskutované strategie rovněž tvrdí, že boj s terorismem je „odlišný od ostatních válek v historii USA, bude probíhat na mnoha frontách po dlouhé časové období.“¹¹³ Takovouto formulaci můžeme považovat za pouze rétorické označení, nicméně může být interpretována i jako jistý druh alibismu, jehož cílem bylo ospravedlnit případné neúspěchy a zdlouhavost v boji s terorismem.

Jako prioritní cíl v tomto boji si administrativa stanovila teroristické organizace s globální působností. V akcích proti nim se pak měly USA zaměřit na jejich vedení, komunikační kanály, materiální zajištění a finance. Tyto postupy měly narušit schopnosti teroristů realizovat svoje operace. Z těchto teroristických organizací s globálním dosahem považovali tvůrci národní bezpečnostní strategie 2002 za

---

¹⁰⁹ NSSUSA říjen 1998, s. 15

¹¹⁰ NSSUSA září 2002, s. 5

¹¹¹ NSUSA září 2002, s. 5

¹¹² viz výše

¹¹³ NSSUSA září 2002, s. 5

nejnebezpečnější ty teroristické skupiny, které se snažily o získání zbraní hromadného ničení. Na ně se měla americká vláda zaměřit „okamžitě“.

Dalším bodem byla regionální spolupráce se státy „postiženými“ terorismem. Jejím primárním cílem mělo být posílení schopností těchto států likvidovat teroristické organizace na svém území. Tento postup odpovídá čtvrtému z principů boje s terorismem z Clintonovy strategie národní bezpečnosti pro nové století.

Jistou novinku národní bezpečnostní strategie 2002 představuje teze, že kromě výše zmíněného musejí Spojené státy vést rovněž boj idejí. Společně se svými přáteli a spojenci měly USA plně využít svůj vliv, aby byl terorismus celosvětově považován za nelegitimní čin, stejně jako pirátství, otroctví nebo genocida. Jako součást tohoto souboje myšlenek měly USA podporovat moderní a umírněné vlády v muslimském světě. Za pomoci veřejné diplomacie pak měly i zajistit, aby se informace a ideály dostávaly i do společností, ve kterých vládou „sponzoři terorismu“.¹¹⁴

Kromě těchto „ofenzivních“ kroků předpokládali tvůrci diskutované doktríny rovněž postupy „defenzivní“. Jejich součástí mělo být posílení americké vnitřní bezpečnosti. Základem pro tyto kroky bylo nově vytvořené ministerstvo vnitřní bezpečnosti, nové sjednocené vojenské velení a reorganizace v FBI. Vláda předpokládala, že tyto kroky posilující americkou vnitřní bezpečnost a primárně zaměřené proti možnému teroristickému útoku celkově zlepší americkou schopnost krizového řízení. Hurikán Katrina však tuto tezi značně zpochybnil, když americký systém navázaný na ministerstvo vnitřní bezpečnosti nezafungoval zcela optimálně a stal se cílem značné kritiky.

Změny požadovali autoři strategie 2002 rovněž v působení amerických zpravodajských služeb, které byly podle nich navrženy tak, aby shromažďovaly enormní množství informací o jednom fixním cíli - východnímu bloku. Součástí těchto změn mělo být větší integrování zpravodajských služeb s ostatními obrannými a bezpečnostními institucemi a rovněž spolupráce s partnery v zahraničí.¹¹⁵ Jak bylo naznačeno výše, požadavek na užší koordinaci amerických zpravodajských služeb s ostatními obrannými a bezpečnostními institucemi můžeme nalézt již v prvních doktrínách prezidenta Clintona.¹¹⁶

---

¹¹⁴ NSSUSA září 2002, s. 6

¹¹⁵ NSSUSA září 2002, s. 30

¹¹⁶ např. NSSUSA únor 1995, s. 10

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

Národní bezpečnostní strategie z března 2006 nemění doktrínu z prvního funkčního období George W. Bushe nijak výrazně. V první části kapitoly věnované boji s terorismem shrnuje jmenovaný dokument úspěchy, kterých se podle názoru jejich tvůrců podařilo dosáhnout na základě strategie z roku 2002: Al Káida ztratila bezpečný úkryt v Afghánistánu, mezinárodní koalice vede boj s teroristy v Iráku, Al Kaidá byla podstatně omezena a většina strůjců útoků z 11. září byla zatčena nebo zahynula, vzrůstá mezinárodní konsensus, že zabíjení nevinných je nepřijatelné bez ohledu na jeho odůvodnění, mnoho států se přidalo k americkému boji s teroristy, zákon Patriot Act posílil americkou vnitřní bezpečnost při současném zachování základních svobod, apod. Hlavní změnu, kterou přinesla doktrína z roku 2006 proti doktríně předchozí, představuje rozšíření o důraz kladený na podporu demokracie jako na nejlepší prostředí omezující vznik terorismu. Tvůrci doktríny vycházejí z obdobných principů nastíněných v kapitole této práce věnované americkému doktrinálnímu pohledu na podporu demokracie a tržní ekonomiky. Podpora demokracie má být dlouhodobým řešením problému terorismu, zatímco postupy nastíněné ve strategii z roku 2002 představují především řešení krátkodobá a střednědobá.

Shrnutí vývoje v otázce boje s terorismem

Jak bylo naznačeno výše, význam terorismu v jednotlivých doktrínách v období, kterému je věnována tato práce, postupně narůstal. U presidenta George H. Bushe je v zásadě terorismus zmiňován jako možná hrozba budoucnosti. Důraz na něj je poměrně nepatrný, ve srovnání s tím, který Bushova administrativa přikládala například potenciálním rizikům, představovaným znovuoobnovení nepřátelství se Sovětským svazem. Bushův následovník v úřadě Bill Clinton přesunul na hrozbu hrozící ze strany terorismu větší důraz. V jeho strategiích nacházíme mnohé principy, které jsou součástí amerických doktrín po 11. září 2001 a které jsou někdy považovány za novinku v americké strategii. Po 11. září se musela administrativa vypořádat s větším zájmem veřejnosti a sdělovacích prostředků, její doktríny se tak často na problematiku boje s terorismem odvolávají. Nicméně v základních nastíněných postupech následuje kroky představené vládou Williama J. Clintona, přestože je dále specifikuje, rozšiřuje, případně částečně reinterpretuje.

Strategie národní bezpečnosti - struktura, styl a formální znaky

V předchozích pěti tematických kapitolách jsem odpovídal na otázku: Co bylo součástí jednotlivých bezpečnostních strategií a jak se chápání tohoto obsahu vyvíjelo? Následující kapitola se bude spíše věnovat tomu, jakým způsobem jsou jednotlivé bezpečnostní výzvy, problémy a postupy ve strategiích prezentovány. Součástí této problematiky jsou mimo jiné otázky, jak jsou jednotlivé strategie strukturovány, jaký je jejich rozsah, zda autoři používají expresivní výrazy a další.

Doktríny presidenta Clintona si udržovaly stále stejnou základní strukturu. Jejím základem bylo rozdělení na čtyři části. První dvě, předmluva a úvod, jsou svým rozsahem mnohem stručnější než následující dvojice. Tu tvoří kapitola věnovaná jednotlivým kategoriím amerických zájmů a analyzující obecně hrozby bezpečnosti USA a dále kapitola zaměřená na jednotlivé regiony. V části věnované regionům tvůrci Clintonových doktrín analyzují význam lokálních problémů, hrozeb a výzev pro americkou bezpečnost. Na tyto problémy pak aplikují postupy navrhované v obecné části. Nevýhodou tohoto přístupu je duplikované řešení některých velkých výzev jak v části obecné tak v části regionální.

Obě strategie Clintonova nástupce George W. Bushe mají rovněž podobnou strukturu, od Clintonových se však odlišují. Bushova administrativa se jednotlivým problémům věnuje tematicky. Strategie národní bezpečnosti tak má předmluvu a devět tematických podkapitol, z nichž první se věnuje přehledu americké mezinárodní strategie. Do značné míry je její význam a zaměření podobné úvodu u Clintonových dokumentů. Národní bezpečnostní strategie 2006 si strukturu předchozího Bushova dokumentu z roku 2002 zachovává, včetně názvů jednotlivých kapitol. Její součástí je tedy předmluva a tematické kapitoly, z nichž první se opět věnuje přehledu americké zahraniční strategie. Následuje osm podkapitol shodných s národní bezpečnostní strategií 2002, které jsou doplněny o devátou tematickou podkapitolu věnovanou možnostem a rizikům, které přináší globalizace. Navíc přibylo v aktuálně platné doktríně ještě závěrečné shrnutí, které v dokumentu ze září 2002 zcela chybí.

Jak bylo naznačeno výše, strategie jednotlivých prezidentů si zachovávaly velmi podobnou strukturu, která se změnila s nástupem dalšího prezidenta USA. Rozsah těchto doktrín se však měnil i v průběhu funkčních období administrativ. Obecně rozsah strategií národní bezpečnosti během prezidentova pobytu v Bílém domě spíše narůstal.

Doktríny bylo třeba přizpůsobovat novým faktům a výzvám, přičemž administrativy měly spíše tendenci zachovávat i premisy ze svých předchozích dokumentů, což zákonitě muselo vést k rozšiřování strategií. Rovněž doktríny z pokročilejší části funkčního období obecně více zdůrazňovaly úspěchy administrativy v předchozích letech.

Bezpečnostní strategie současného prezidenta Spojených států George W. Bushe jsou podstatně stručnější než obdobné dokumenty jeho předchůdce Williama J. Clintona. Částečně je to způsobené tím, že především ve své první strategii z roku 2002 nereflektovala Bushova administrativa všechny problémy, které do svých strategií včlenil Clinton. Typický příklad představuje Afrika, u které Bush jen vágně odkazuje na to, že problémy Afriky budou řešeny ve spolupráci s Evropou a mezinárodními institucemi.¹¹⁷ Nezačlenění některých problémových otázek bezpochyby omezuje rozsah Bushových doktrín, nepovažují ho však za hlavní příčinu rozdílu mezi rozsahem strategií u Clintona a Bushe (což platí jak pro současného prezidenta George Walkera Buse i pro jeho otce George Herberta Bushe). Touto hlavní příčinou je spíše „duální struktura“ Clintonových dokumentů, kdy je velká část problémů diskutována v obecné části a poté ještě jednou v části věnované regionům.

Zdá se, že rozsah strategií národní bezpečnosti byl také ovlivněn tím, zda byly vydány ve volebním roce. U všech diskutovaných strategií narostl ve volebním roce rozsah, jedinou výjimkou je rok 2002. Strategie z roku 2002 však byla první doktrínou George W. Bushe, takže nám chybí referenční dokument, se kterým by jsme ho mohli z hlediska nárůstu rozsahu kvůli volbám srovnávat.

Strategie národní bezpečnosti ze září 2002 obsahuje jeden specifický prvek, který v předchozích dokumentech nenalezneme a rovněž byl vypuštěn i u strategie následující. Domnívám se, že tento prvek můžeme považovat za jednu z reakcí na útoky z 11. září. Jedná se o uvození každé podkapitoly citátem z některého vystoupení prezidenta Bushe. Cílem autorů bylo pravděpodobně dodat doktríně jistou dávku emocionality, která byla považovaná za přínosnou v situaci kdy se část Američanů domnívá, že Spojené státy jsou ve válce. Nicméně se zdá, že se takovéto doplnění doktríny neosvědčilo, a proto od něj tvůrci strategie z roku 2006 upustili.

---

¹¹⁷ NSSUSA září 2002, s. 11

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

Tabulka č.1

Strategie národní bezpečnosti:	Počet slov
Strategie národní bezpečnosti Spojených států - srpen 1991	18 073
Strategie národní bezpečnosti zapojení a rozšíření - únor 1995	23 271
Strategie národní bezpečnosti zapojení a rozšíření - únor 1996	31 874
Strategie národní bezpečnosti pro nové století - květen 1997	20 435
Strategie národní bezpečnosti pro nové století - září 1998	37 422
Strategie národní bezpečnosti pro nové století - září 1999	32 503
Strategie národní bezpečnosti pro globální věk - prosinec 2000	44 476
Strategie národní bezpečnosti Spojených států - září 2002	12 971
Strategie národní bezpečnosti Spojených států - březen 2006	18 826

Tabulka č.2

Vydání strategie národní bezpečnosti	Počet slov ¹¹⁸			
	Rusko (SSSR)	Zbraně hromadného ničení	Terorismus	Demokracie
1991	92 (5,09) ¹¹⁹	8 (0,44)	9 (0,5)	52 (2,88)
1995	53 (2,28)	26 (1,12)	27 (1,16)	142 (6,1)
1996	65 (2,04)	28 (0,88)	55 (1,73)	167 (5,24)
1997	36 (1,76)	23 (1,13)	42 (2,06)	104 (5,09)
1998	43 (1,15)	56 (1,5)	104 (2,78)	145 (3,87)
1999	60 (1,85)	48 (1,48)	62 (1,91)	154 (4,74)
2000	69 (1,55)	42 (0,94)	91 (2,05)	199 (4,47)
2002	23 (1,77)	24 (1,85)	94 (7,25)	32 (2,47)
2006	17 (0,9)	38 (2,02)	124 (6,59)	124 (6,59)

¹¹⁸ včetně slov odvozených, která mají přímý vztah k danému problému např. terorismus, teroristické akce, protiteroristický atd.

¹¹⁹ v závorce uvádím údaj po přepočtení na 1000 slov

Závěr

V předchozích kapitolách bylo naznačeno jak se vyvíjely americké strategie národní bezpečnosti po skončení studené války. Pokusil jsem se ukázat, že vývoj amerických strategií národní bezpečnosti byl, navzdory kritikům George W. Buse, v zásadě poměrně kontinuální. V úvodu této práce byla položena otázka jakou diskontinuitu vyvolaly v amerických bezpečnostních strategiích hlavní politické změny ve světě, případně nástupy nových administrativ v USA. Domnívám se, že na základě výše nastíněných faktů můžeme říci, že každá změna v úřadě amerického prezidenta vyvolala podstatné stylistické, strukturální a formální změny v národní bezpečnostní strategii. Nicméně rozdíly ve faktických součástech doktríny jako je chápání bezpečnostních hrozeb, předpokládané řešení problémů, regionální zaměření americké bezpečnostní politiky a další se s nástupem nového prezidenta měnily méně. V případě personálních změn v rámci jedné administrativy, byť ve funkcích přímo souvisejících s tvorbou bezpečnostní politiky, jako je prezidentův poradce pro národní bezpečnost, členové národní bezpečnostní rady, ministr zahraničí nebo ministr obrany, se doktríny rovněž měnily jen relativně málo.

Z jiných podstatných událostí mezinárodní politiky ovlivnily podle mnoha názorů americkou bezpečnostní doktrínu především konec studené války a rozpad SSSR a dále teroristické útoky z jedenáctého září. Jak bylo nastíněno výše, teroristické útoky z jedenáctého září sice měly dopad na americké strategie nepochybně, ale míra tohoto ovlivnění nebyla tak velká, jak tvrdí někteří autoři. Význam terorismu a s ním často spojovaného šíření zbraní hromadného ničení v amerických doktrínách narůstal po celé sledované období. Například v poslední Clintonově doktríně z roku 2000 je terorismus v textu zmiňován v 91 případech a v první strategii po jedenáctém září vydané v roce 2002 se vyskytuje 94 obdobných odkazů.

Na základě faktů nastíněných v této práci se domnívám, že americké strategie národní bezpečnosti se v období od konce studené války do roku 2006 vyvíjely v zásadě značně kontinuálně. Důvody této kontinuity by si zasloužily podrobnější prozkoumání, nicméně to leží již mimo rámec této práce. V zásadě se však domnívám, že podstatnou roli v kontinuálním vývoji amerických strategií národní bezpečnosti hraje to, že všechny strategie jsou formulovány relativně obecně. To umožňuje a umožňovalo americkým administrativám vytvářet svojí bezpečnostní politiku bez rizika, že při tom

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

opustí rámec své vlastní dlouhodobější strategie formulované v příslušných strategiích národní bezpečnosti. Henry Kissinger tak dokonce tvrdí, že se americká politika v devadesátých letech neodvísela od dlouhodobého strategického plánu, ale od řady ad hoc rozhodnutí, které měla za účel uspokojit domácí voliče.¹²⁰

---

¹²⁰ KISSINGER Henry: Potřebuje Amerika zahraniční politiku?, s. 14

Summary

The United States National Security Strategy is probably the main doctrinal document of the United States security policy and particularly of the United States foreign policy. The main goal of this paper was to study the development of the United States National Security Strategy in the post-Cold War era. I focused on the question whether this development was continual or if there could be found any major discontinuities. Important part of this paper is devoted to the changes that are connected with the terrorist attacks of the September 11, 2001.

According to my analysis in this paper, I conclude that generally development of the United States National Security Strategy was quite continual. Even major events, such as the 9/11 attacks, did not affected the wording of this document as much as it is sometimes supposed.

The major “new” threats, including the threat of international terrorism or the spread of weapons of mass destruction were recognized and analyzed in the strategies before the 9/11. The importance of these threats grew up continuously. While terrorism was only mentioned in the strategy of George H.W. Bush in 1991, it was taken into account much more seriously by the authors of Clinton’s National Security Strategies. This importance increased in individual doctrines of Bill Clinton from his first National Security Strategy of Engagement and Enlargement up to his last doctrine National Security Strategy for a Global Era from December 2000. The perception of the danger from proliferation of weapons of mass destruction evolved similarly.

On the contrary, the risk perception of Russia gradually declines since 1991. Soviet Union represented the main threat for the president George H. Bush and accordingly nuclear deterrence was the most important part of US defense strategy. Clinton and his administration expressed in their early strategies their perception of Russia as serious potential threat, especially with the connection with the spread of weapons of mass destruction, but also as one of the most important partner. In the latter Clinton’s documents the threat from Russia decreased together with importance of Russia for US security, but continued to be quite important. Current president George W. Bush carried on with the reduction of the importance of Russia in his National Security Strategies 2002 and 2006.

Použitá literatura:

Prameny:

Jednotlivá vydání National Security Strategy of the United States of America přístupná například na webových stránkách

[<http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/>] 2.5.2007

Strategie současné administrativy je možné nalézt rovněž na oficiálních stránkách Bílého domu:

[<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/>] 14.5.2007 aktuální strategie z března 2006

[<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/>] 14.5.2007 první strategie prezidenta George W. Bushe

Zpráva komise pro vyšetřování událostí z 11. září 2001

The 9/11 Commission Report [<http://www.9-11commission.gov/report/index.htm>] 2.5.2007

Zpráva tzv. „Bakerovy komise zabývající se válkou v Iráku“ - The Iraq Study Group Report [http://www.usip.org/isg/iraq_study_group_report/report/1206/index.html] 2.5.2007

(USIP – United States Institute of Peace založený Kongresem v roce 1984 se společně s Centrem pro strategické a mezinárodní studie, Centrem pro studie prezidentství a Bakerovým institutem pro veřejnou politiku podílel na vypracování zprávy tzv. „Bakerovy komise“)

9/11 Five Years Later: *Successes and Challenges* – vládní zhodnocení událostí po 11. září [<http://www.state.gov/s/ct/rls/wh/71924.htm>] 2.5.2007

National Strategy for Combating Terrorism, září 2006

[<http://www.whitehouse.gov/nsc/nsct/2006/>] 2.5.2007

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

Monografie, sborníky, studie

BARŠA Pavel: *Hodina impéria: Zdroje současné zahraniční politiky USA*, Masarykova univerzita v Brně, Brno, 2003, ISBN 80-210-3114-X

BRZEZINSKI Zbigniew: *Velká šachovnice*, Mladá fronta, Praha, 1999, ISBN 80-204-0764-2

BRZEZINSKI, Zbigniew, *The Choice: Global Domination or Global Leadership*, New York 2004, ISBN 0-465-00800-3

CLINTON Hillary: *Živá historie*, Euromedia Group – Ikar, Praha, 2004, ISBN 80-249-0417-9

GORDON Philips H., SHAPIRO, Jeremy: *Allies at War. America, Europe and the Crisis over Iraq*, McGraw-Hill, New York, 2004, ISBN 0-07-144120-4

CHOMSKY Noam: *Hegemonie nebo přežití: americké tažení za globální nadvládu*, Mladá Fronta, Praha, 2006, ISBN 80-204-1351-0

JANDA Kenneth, BERRY Jeffrey M., Jerry Goldman, HUFF Earl: *Výzva demokracie*, Sociologické nakladatelství, Praha, 1998, ISBN 80-85850-54-0

KAGAN Robert: *Labyrint síly a ráj slabosti: Amerika, Evropa a nový řád světa*, Lidové noviny, Praha, 2003, ISBN 80-7106-655-9

KANTER Arnold, BROOKS Linton F.: *U.S. Intervention Policy for the Post-Cold War World: New Challenges and New Responses*, The American Assembly, New York, 1994, ISBN 0-393-03698-7

KISSINGER Henry: *Potřebuje Amerika zahraniční politiku? Cesta k diplomacii pro 21. století.*, BB art, Praha, 2002, ISBN 80-7257-736-0

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

LUTTWAK, Edward N., *Strategy: The Logic of War and Peace*: Harvard University Press, Cambridge, Mass, 2001, ISBN 0-674-00508-2

MAJSTR Jiří, MUNDIL Stanislav: *Washington do uzávěrky*, Český spisovatel, Praha, 1997, ISBN 80-202-0626-4

MAŠEK Jiří: *Mráz přichází z Bílého domu*, Earth save, Praha, 2004, ISBN 80-903085-5-4

SUCHÝ Petr, KUCHYŇKOVÁ Petra, ROJČÍK Ondřej, VILÍMEK Petr: *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století*, Masarykova univerzita v Brně, Brno, 2001, ISBN 80-210-2644-8

ZEMAN Petr: *Česká bezpečnostní terminologie*, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2002, ISBN 80-210-3037-2

Periodika:

BETTS Richard K: *U.S. National Security Strategy: Lenses and Landmarks*, Princeton Project on National Security, Princeton University, 2004
[www.wws.princeton.edu/ppns/papers/betts.pdf] 2.5.2007

EICHLER Jan: *Operace trvalá svoboda a její vliv na strategii Bushovy administrativy*, Bezpečnostní témata 1/2002, s. 3-4 [www.iir.cz] 14.5.2007

EICHLER Jan: *Strategie USA tváří tvář hrozbě terorismu*, Bezpečnostní témata 3/2002, s. 9-10 [www.iir.cz] 14.5.2007

KHOL Radek: *Národní bezpečnostní strategie USA*, Mezinárodní vztahy 1/2005, s.71-85, ISSN-0323-1844

KHOL Radek: *Národní bezpečnostní strategie USA 2002*, Mezinárodní politika 4/2004, s. 5 - 7, ISSN 0543-7962

Vývoj amerických strategií národní bezpečnosti po skončení studené války

LOCHER James R.: *The Goldwater-Nichols Act Ten Years Later*,
[http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/0513.pdf] 2.5.2007 (stránky Obraného
technického informačního centra ministerstva obrany USA)

SKUČEK René: *Bílý dům po 11. září: Strukturální změny a komunikace*, Bezpečnostní
témata 1/2002, s. 9-10 [www.iir.cz] 14.5.2007

ŠEDIVÍ Jiří: *Irácká krize a bída diplomacie*, Bezpečnostní témata 1/2003, s. 3-4
[www.iir.cz] 14.5.2007

TŮMA Miroslav: *Nový strategický rámec vztahů USA s Ruskou Federací*, Bezpečnostní
témata 1/2002, s. 5-6 [www.iir.cz] 14.5.2007

ZBOŘIL Zdeněk: *Národní bezpečnostní strategie USA*, Mezinárodní politika 1/2003, s.
11 – 13, ISN 0543-7962